

Maarit Kankaisto & Mirva Nieminen

Musiikkikasvatus osana varhaiskasvatusta

Määrällinen tutkimus musiikkikasvatuksen toteutuksesta kolmen maakunnan alueella

Opinnäytetyö

Syksy 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Maarit Kankaisto & Mirva Nieminen

Työn nimi: Musiikkikasvatus osana varhaiskasvatusta: Määrällinen tutkimus musiikkikasvatuksen toteutuksesta kolmen maakunnan alueella

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 57

Liitteiden lukumäärä: 3

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan musiikkikasvatusta osana varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatusta käsitellään etenkin uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Musiikkia tarkastellaan lapsen kehityksen tukena ja miten sitä tulisi varhaiskasvatuksessa toteuttaa. Myös taiteellista ilmaisua käsitellään luonnollisena osana lapsen kokemusmaailmaa.

Tutkimusmuoto on määrällinen tutkimus, johon osallistui 122 lastentarhanopettajaa Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Satakunnan ja Pirkanmaan alueelta. Tutkimus toteutettiin alkusyksystä 2017. Aineisto kerättiin Webropol –ohjelman avulla.

Tutkimuksessa selvisi, että musiikkikasvatus on lähes poikkeuksetta tavoitteellista ja sen vaikutukset lapsen kehitykseen tunnistetaan. Eniten mainituiksi tavoitteiksi nousivat musiikin perusteiden oppiminen, kielen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen sekä soittimiin tutustuminen. Suurin osa vastaajista piti musiikkikasvatusta useita kertoja viikossa. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma muuttaa etenkin tapoja, joita lastentarhanopettajat musiikkikasvatuksessa käyttävät. Niitä he muuttavat entistä monipuolisemmiksi.

Avainsanat: varhaiskasvatus, musiikkikasvatus, taidekasvatus, musiikki, lapset

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme of Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Service

Authors: Maarit Kankaisto & Mirva Nieminen

Title of thesis: Music Instruction as Part of Early Childhood Education: A Quantitative Study on the Implementation of Music Education in the Area of Three Provinces

Supervisor: Päivi Rinne

Year: 2017

Number of pages: 57

Number of appendices: 3

In this thesis we examine music instruction as a part of early childhood education. We deal with early childhood education especially based on the grounds of new Core Curriculum for Pre-Primary Education. We examine music as support of the child's development and how it should take place in early childhood education. We also deal with the artistic expression as a natural part of the child's experience of the world.

Our study is a quantitative study in which 122 kindergarten teachers participated from the area of South Ostrobothnia, Northern Satakunta and Pirkanmaa. The study was carried out in early autumn 2017. The data was collected using Webropol.

During the study, it became clear that music education is target-oriented as a rule and its effects on the child's development are identified. Most the music's set learning targets are the development of language and of social skills, and becoming acquainted with the instruments. The majority of the interviewees had music education several times a week. The new Core Curriculum for Pre-Primary Education changes especially the ways kindergarten teachers use in music education. They become more versatile than before.

Keywords: early childhood education, music education, art education, music, children

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 VARHAISKASVATUS.....	9
2.1 Varhaiskasvatuksen tehtävät.....	9
2.2 Varhaiskasvatuksen tavoitteet.....	12
2.3 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	14
2.4 Oppimisen alueet.....	17
3 TAIDEKASVATUS.....	21
3.1 Taiteellinen ilmaisu ja kokeminen lapsen maailmassa.....	21
3.2 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa.....	24
4 MUSIIKKIKASVATUS.....	27
4.1 Musiikkikasvatuksen vaikutus lapsen kehitykseen.....	27
4.2 Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa.....	29
4.3 Musiikkiharrastus alle kouluikässä.....	32
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	34
5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet.....	34
5.2 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu.....	34
5.3 Aineiston analysointi.....	35
5.4 Luotettavuus ja pätevyys.....	36
5.5 Tutkimuksen eettisyys.....	37
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	38
6.1 Perustiedot.....	38
6.2 Tavoitteet.....	39
6.3 Musiikkikasvatuksen määrä ja toteutustavat.....	40
6.4 Uusi varhaiskasvatussuunnitelma.....	44
6.5 Kokemukset resurssien ja musiikkikasvatuksen määrästä.....	45
6.6 Koulutus.....	46

7 JOHTOPÄÄTÖKSET	47
8 POHDINTA	49
LÄHTEET	51
LIITTEET	57

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien ikä.	38
Kuvio 2. Tutkimukseen osallistuneiden työvuodet lastentarhanopettajana.	39
Kuvio 3. Lastentarhanopettajien musiikkikasvatukselle asettamat tavoitteet.	40
Kuvio 4. Musiikkikasvatuksen määrä ryhmissä.	41
Kuvio 5. Musiikkikasvatustilanteet ryhmissä.	42
Kuvio 6. Tavat, joilla musiikkikasvatusta toteutetaan.	43
Kuvio 7. Muutokset määrään.	44
Kuvio 8. Muutokset tapoihin.	45
Kuvio 9. Lastentarhanopettajien nimeät pääsyt liian vähäiselle musiikkikasvatukselle.	46

1 JOHDANTO

Olipa kerran pikkuinen noita-akka,
ja noidalla sininen noitavakka.
Oli vakassa punainen noitapilli
ja pillissä noitasävel villi.
Kun noita puhalsi pilliin kerran,
satoi karamelleja tonnin verran.
Kun noita puhalsi kertaa kaksi,
kasvoi kissa taloa suuremmaksi.
Kun noita kolmasti soitti,
niin uni kaikki voitti.
Noita pani pillinsä vakkaan,
sillä uni tarttui myös noita-akkaan. (Kurenniemi 1981, 12.)

Kuten oheinen runo antaa ymmärtää, tässä opinnäytetyössä käsittelemme musiikkikasvatusta osana varhaiskasvatusta. Idea opinnäytetyöhömmä lähti yhteisestä kiinnostuksestamme musiikkiin ja musiikkikasvatukseen. Meillä molemmilla on taustalla jo leikki-iässä alkanut musiikkiharrastus. Olemme saaneet vuosien mittaan paljon iloa ja hyviä kokemuksia musiikista, joten haluamme tulevina ammattilaisina jakaa tätä iloa myös lapsille.

Varhaiskasvatus käy tällä hetkellä läpi murrosta uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tultua voimaan 1.8.2017 (Opetushallitus [Viitattu 7.11.2017]). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on velvoittava asiakirja, jossa määritellään, mitä suomalaisen varhaiskasvatuksen tulisi sisältää. Taidekasvatus ja sen sisältämä musiikkikasvatus on yksi oppimisen alueista. Sen pääajatus on taidekasvatuksen integrointi ja taiteen käyttö muiden asioiden opettelussa. Myös musiikki voidaan integroida kaikkea oppimista tukevaksi.

Tutkimuksessa lähdimme selvittämään, miten lastentarhanopettajat eri kunnissa suhtautuvat musiikkikasvatukseen, ja minkälaisia tavoitteita he ovat musiikkikasvatukselle asettaneet. Olemme olleet harjoitteluissa ja töissä hyvin erilaisissa päiväkodeissa musiikkikasvatuksen määrän ja laadun suhteen. Joissain paikoissa musiikkikasvatusta on ollut runsaasti ja päivittäin ja musiikin käyttöön kaikissa tilanteissa on kannustettu. Toisissa paikoissa taas musiikkia on ollut muutaman viikon välein ja yksipuolisesti. Toiset paikat taas sijoittuvat johonkin tällä välillä.

Tästä syystä kiinnostuksemme musiikkikasvatuksen tarkempaan tutkimiseen heräsi. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettaessa tietyt vaatimuksen musiikkikasvatukselle, halusimme tietää, miten ne peilautuvat käytännön työhön eri paikkakunnilla, ja miten lastentarhanopettajat uskovat uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman vaikuttavan työhönsä.

2 VARHAISKASVATUS

Tässä luvussa käsittelemme yleisesti varhaiskasvatusta ja sen tavoitteita. Varhaiskasvatuksen rooli korostuu koko ajan enemmän, sillä yhä useampi lapsi osallistuu varhaiskasvatuksen järjestämään toimintaan jossain vaiheessa.

2.1 Varhaiskasvatuksen tehtävät

Suomessa varhaiskasvatusta järjestää julkinen, yksityinen sekä kolmas sektori. Suurin järjestäjä on kunnat. Varhaiskasvatus on lapsen hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa pääpaino on pedagogiikalla. Varhaiskasvatus on aina tavoitteellista. (L 19.1.1973/36.) Tämä korostuu nyt erityisesti, koska uusi valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on tullut voimaan 1.8.2017 (Opetushallitus [Viitattu 7.11.2017]). Sen tarkoituksena on yhdenmukaistaa varhaiskasvatuksen laatua eri puolilla Suomea.

Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Tämä tulee toteuttaa yhteistyössä vanhempien kanssa tukien heidän kasvatustyötään. Lapsi oppii varhaiskasvatuksessa taitoja, jotka vahvistavat osallisuutta ja toimijuutta suhteessa yhteiskuntaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.)

Varhaiskasvatus muodostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta. Ne painottuvat eri tavalla riippuen lapsen iästä ja varhaiskasvatuksen toimintamuodosta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21.) Alle kolmevuotiailla hoidon osuus korostuu, sillä suurin osa päivästä muodostuu perushoitotilanteista kuten ruokailuista, vessakäynneistä ja päiväunista. Pedagogiikka sisältyy enimmäkseen päivittäisiin arkirutiineihin. Kasvatuksen ja opetuksen osuus lisääntyy lapsen kasvaessa; hoidon määrä vähenee, kunnes esikoulussa sitä ei enää juurikaan ole.

Varhaiskasvatuksessa kasvatuksella tarkoitetaan kulttuuristen arvojen, tapojen ja normien välittämistä lapsille. Kasvatuksen tavoitteena on luoda pohjaa kriittiselle ajattelulle ja eettisesti kestäväälle toiminnalle. Lapsia tuetaan, jotta he huomaisivat,

kuinka heidän toimintansa vaikuttaa ympärillä eläviin ihmisiin ja ympäristöön. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 21) mukaan opetuksen tavoitteena on opettaa lasta oppimaan. Lasten oppimisessa tärkeintä on aikuisten kiinnostus. Aikuisten tehtävänä on olla kiinnostuneita ja kannustaa lasta tutkimaan, kyselemään ja ihmettelemään. (Lipponen 2016, 31.) Varhaiskasvatuksessa opetus pohjautuu lasten luontaisen uteliaisuuden ruokkimiselle. Lapset ovat kiinnostuneita ympäröivästä maailmasta ja aikuisten on autettava lapsia jäsentämään sitä. Opetuksessa huomioidaan lasten taidot ja mielenkiinnon kohteet, jotta toiminta olisi mahdollisimman mielekästä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21.) Hoidon pohjan muodostaa kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde. Hoitotilanteissa opitaan arkitaitoja, kuten itsestä huolehtimista ja hyviä elämäntapoja. Hoitotilanteita ovat esimerkiksi ruokailut, hygieniasta huolehtiminen ja pukeutumistilanteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21.)

Varhaiskasvatus tukee osaltaan lasten syrjäytymisen ehkäisyä ja tasa-arvon toteutumista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14). Varhaiskasvatuksen on tutkittu hyödyttävän etenkin niitä lapsia, jotka tulevat niin sanotusti heikommista lähtökohdista. Tätä tutkittiin Eppe-projektissa, joka toteutettiin Iso-Britanniassa vuosina 1999–2004. Tutkimukseen osallistui 3000 lasta eri puolilta maata, jotka olivat tutkimuksen alkaessa kolmevuotiaita ja tutkimuksen loppuessa seitsemänvuotiaita. Lapset tulivat erilaisista sosiaalisista taustoista. Eppe-projektilla pystyttiin osoittamaan, että varhaiskasvatus on tehokas keino vähentämään erityisopetuksen tarvetta sekä sen avulla pystytään katkaisemaan syrjäytyminen jo alkuvaiheessa elämää. (Karls-son 2012.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen lähtökohtana on, että lapsi saa ja pystyy osallistumaan varhaiskasvatuksen toimintaan riippumatta tuen tarpeesta, kulttuurisesta taustasta tai vammaisuudesta. Tämä perustuu niin Suomen perustuslakiin kuin kansainvälisiin sopimuksiinkin kuten YK:n lasten oikeuksien sopimukseen ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15.)

Varhaiskasvatuksessa työskentelee pääasiassa lastentarhanopettajia, lastenhoitajia ja lastenohjaajia. Tällä hetkellä Suomen varhaiskasvatuksen henkilöstöstä noin kolmannes on lastentarhanopettajia (Opettajien ammattijärjestö 2014). Lastentar-

hanopettajan tehtävänä on suunnitella pedagogisesti laadukasta toimintaa, joka tukee ja ohjaa lasta oppimaan uutta ja rohkaisee kokeilemaan. Opettajien ammattijärjestön (2014) mukaan jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus osallistua lastentarhanopettajan järjestämään pedagogiseen toimintaan. Varhaiskasvatuksessa olisi turvattava myös riittävä erityislastentarhanopettajien määrä, jotta lapsi saisi tarvittaessa tarkoituksenmukaista tukea. Kuitenkin moniammatillisuus on varhaiskasvatukselle voimavara. Se takaa laadukkaan varhaiskasvatuksen. Kaikki varhaiskasvatuksessa työskentelevät suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhteistyössä. Lastentarhanopettajien vastuulla on kokonaisvastuu ryhmänsä toiminnan suunnitelmallisuudesta ja tavoitteellisuudesta. Heidän vastuullaan on ryhmän pedagoginen linja, jonka tarkoituksena on turvata jokaiselle lapselle mahdollisuudet oppia omien yksilöllisten vahvuuksiensa mukaisesti. Lastentarhanopettajien määräksi riittää kolmannes kaikesta kasvatushenkilöstöstä, mikä toteutuu tällä hetkellä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17.) OAJ:n mukaan (2014, 3) lastentarhanopettajien määrä tulisi kansainvälisten suositusten mukaan olla vähintään puolet ja näin ollen lastentarhanopettajien määrää tulisi lisätä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on havainnoida lasta päivittäin ja monipuolisesti. Nämä havainnot ovat tärkeitä, kun lapselle tehdään henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Päiväkotiryhmän lasten varhaiskasvatussuunnitelmista löytyvät tavoitteet, joiden pohjalta ryhmän toimintaa luodaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on lakisääteinen ja pedagoginen asiakirja. Sen sisältää kuvauksen lapsesta, millainen hän on osana ryhmää, hänen taidoistaan ja oppimisestaan. Yhdessä huoltajien kanssa henkilöstö sopii, kuinka lasta tuetaan ja ohjataan eteenpäin kasvun ja oppimisen polulla. (Opetushallitus 2017, 26–30.) Varhaiskasvatussuunnitelman oheen voidaan liittää myös erilaisia muita dokumentteja lapsesta, jotka kuvaavat lapsen kehitystä ja oppimista. Näiden kaikkien tietojen olisi hyvä siirtyä lapsen mukana esiopetukseen ja myöhemmin peruskouluun. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18.) Näin turvataan lapselle eheää oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta peruskouluun.

2.2 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatuslain (L 19.1.1973/36) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteita ovat lasten kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen edistäminen, elinikäisen oppimisen tukeminen, myönteisten oppimiskokemusten mahdollistaminen sekä tasa-arvoisten mahdollisuuksien luominen kaikille lapsille. Varhaiskasvatuksessa on myös tarjottava lapsille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, sekä turvattu petyvät vuorovaikutussuhteet varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lasten välillä mahdollisuuksien mukaan.

Arvoperusta. Varhaiskasvatuksessa arvoperustan luovat lapsen oikeus huolenpitoon, hyvinvointiin ja suojeluun, tasa-arvoinen kohtelu, lapsen edun ensisijaisuus sekä lapsen syrjintäkielto (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18). YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) mukaan lasta ei saa syrjiä ihonvärin, sukupuolen, kielen, uskonnon, kansallisuuden, syntyperän, vammaisuuden tai muiden seikkojen perusteella. Yhden lapsen ja koko ryhmän oikeudenmukainen kohtelu on yksi lastentarhanopettajan eettisten periaatteiden kulmakivistä. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 4). Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on keskustella lasten kanssa arvoista, sekä ohjata heitä toimimaan arvojen mukaisesti. Tällä tavoin tuetaan lasten ihmisenä kasvamista sekä oikeudenmukaisuuden pyrkimysten kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19.)

Jokaisella lapsella on oikeus mielipiteidensä ja ajatustensa ilmaisemiseen sekä ymmärretyksi tulemiseen. (Lasten oikeuksien sopimus 1989, 12). Lapsilla on oikeus saada opetusta sekä leikkiä ja oppia leikin avulla. Myös lepo ja vapaa-aika kuuluvat lapsen oikeuksiin. (mts. 21-23.) Varhaiskasvatus pyrkii suojelemaan ja edistämään lasten oikeutta hyvään lapsuuteen. Jokaisella lapsella on oikeus tulla huomioituksi ja ymmärretyksi sellaisena kuin on, ja jokainen lapsi on erilainen ja ainutlaatuinen, mutta silti tasa-arvoinen muiden kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19.)

Varhaiskasvatuksessa ymmärretään perheiden erilaisuus ja monimuotoisuus. Perheet huomioidaan kunnioittavasti, avoimesti ja ammatillisella työtoteella. Näin tavoitellaan mahdollisimman sujuvaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perheen välille.

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on, että jokainen lapsi kokee perheensä – ja itsensä sen osana – arvokkaaksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19.)

Oppimiskäsitys. Lapset oppivat, kasvavat ja kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Kokonaisvaltaista oppimista tapahtuu kaikkialla lapsen havainnoissa ympäristöään ja jäljitellessään ympärillään olevien ihmisten toimintaa. Lapsi oppii uutta muun muassa leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen ja itseilmaisun kautta. Nämä yhdistyvät esimerkiksi musiikkikasvatuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.)

Varhaiskasvatuksessa lapsia kannustetaan oppimaan uutta tukemalla ja ohjaamalla heitä kiinnostavan ja riittävän haastavan toiminnan pariin. Lasten aiemmat kokemukset ja osaaminen vaikuttavat heidän oppimiseensa. Varhaiskasvatuksessa on erityisen tärkeää huomioida vertaisryhmän vaikutus oppimiseen, lasten kokemukset sekä kulttuuritausta. Jokaisella lapsella on oikeus saada onnistumisen kokemuksia ja iloa uutta oppiessaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.) Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön tulisi olla innostava ja turvallinen. Joustavassa ja monipuolisessa ympäristössä lapset pystyvät itsenäisesti tutkimaan, oivaltamaan ja oppimaan uutta. Kaikkia hyödyttävän oppimisympäristön luomisessa varhaiskasvatukseen on pohdittava niin yhden lapsen, pienryhmän kuin koko ryhmänkin tarpeita. (Lastentarhanopettajaliitto [Viitattu: 15.8.2017], 5.)

Laaja-alainen osaaminen. Laaja-alaisen osaamisen pohja luodaan jo varhaiskasvatuksessa. Tiedot, taidot, arvot, asenteet ja tahto muodostavat laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuden. Osaaminen tarkoittaa sitä, että lapset oppivat käyttämään tietojansa ja taitojansa sekä toimimaan erilaisissa tilanteissa. Toimimiseen vaikuttavat lapsen omaksumat arvot ja asenteet. Kun laaja-alainen osaaminen kehittyy, lapsen kasvu yksilönä ja oman yhteisönsä jäsenenä edistyy. Tämä edesauttaa tulevaisuudessa opiskelua, työntekoa ja ihmisenä kasvamista sekä elämänmittaista kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21.)

Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluu viisi osa-aluetta, jotka linkittyvät toisiinsa. Nämä osa-alueet ovat: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja il-

maisuu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Costiander & Kola-Torvini 2015, 24.) Varhaiskasvatuksessa lapsia kannustetaan ajattelemaan ja opettelemaan uusia asioita. On tärkeää, että lapsilla on mahdollisuus tutkia, kokeilla ja kyseenalaistaa ympäristöään. Näin hankitaan jo lapsuudessa kriittisen ajattelun ja tiedonhankinnan perusta. Koska ympäröivä maailma on kulttuurisesti moninainen, varhaiskasvatuksen tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia kulttuureja ja niiden tapoja. Monenlaiset vuorovaikutustilanteet auttavat lasta kehittämään sosiaalisia taitojaan. Itsestä huolehtimisen taitoja harjoitellaan varhaiskasvatuksessa, jotta lasten itsenäistyminen pääsee kehittymään vaiheittain. Lapsille sopivat kulttuuripalvelut ja monipuolinen tekstiympäristö takaavat sen, että lapset pääsevät kehittymään myös monilukutaidon ja viestinnän eri osa-alueilla. Kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että lapset voivat yhdessä henkilöstön kanssa suunnitella, toteuttaa ja arvioida erilaisia varhaiskasvatuksen toimintoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21-24.)

2.3 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muotoutuu uudelleen, ja sitä arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Suuri muutos toimintakulttuurissa on se, että uusi valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma muuttaa varhaiskasvatuksen pedagogisempaan suuntaan.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu eri osa-alueista esimerkiksi oppimisympäristöistä ja työtavoista sekä henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta. Sen kehittäminen on jatkuvaa työtä, jossa johtajalla on keskeinen rooli. Tarvitaan pedagogista johtajuutta, jotta kehitystyö olisi tavoitteellista ja suunnitelmallista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 28.) Muutoksen läpivienti vaatii johtajalta visiota, huolellista suunnittelua ja kaikkien ihmisten huomioimista, joihin muutokset tulevat vaikuttamaan (Rodd 2006, 182-183, Karin 2012, 11 mukaan).

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurille on pitkään ollut tyypillistä suunnitellun toiminnan perinne ja ajattelutapa, jossa lapsella pitäisi olla mahdollisimman paljon oppimisen virikkeitä. Näiden virikkeiden avulla on tavoiteltu lapselle parasta mahdollista kasvun tukea. Alle kouluikäisen lapsen tärkein kehitysvaihe ja -tavoite liittyy itsetunnon kehittymiseen ja minuuden vahvistamiseen. Lapsen kohtaaminen ei ole itsestäänselvyys vaan olennainen osa lapsen kehitysvaiheen tukemista. Lapsen tunteiden tunnistaminen ja kokonaisvaltainen kohtaaminen ovat avain paljon puhuttuun lapsilähtöisyyden toimintakulttuuriin, jota varhaiskasvatuksessa on korostettu jo pidemmän aikaa. (Mikkola & Nivalainen 2010, 14–15.) Lapsi tarvitsee päivähoitopäivänsä aikana aikuisen, johon hänellä on hyvä suhde. Tällainen aikuinen huomioi lapsen ja tunnistaa tämän tarpeet sekä tunteet ja auttaa säätelemään niitä. Lapsen stressitasot ovat alhaisemmat, mikäli hän on pystynyt luomaan turvallisen ja luottavaisen suhteen aikuiseen päiväkodissa. (Kronqvist 2011, 25.)

Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 29–31) toimintakulttuuria ohjaavat periaatteet on jaettu viiteen eri kategoriaan:

1. oppiva yhteisö
2. leikkiin ja vuorovaikutukseen kannusta yhteisö
3. osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo
4. kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus
5. hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.

Näiden pohjana on yhteistyö vanhempien ja kasvattajien välillä sekä henkilöstön ja johtajien välinen yhteistyö. Päämääränä on, että jokainen näistä viidestä tulee esiin arjen käytännöissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 29.)

Oppiva yhteisö. Oppiva yhteisö on toimintakulttuurin ydin. Tarkoituksena on, että sekä lapset että kasvattajat kokeilevat uusia asioita ja tapoja toimia. Ilmapiiiri on kannustava ja rohkaisee yrittämään. Kasvattajien itsearviointilla on merkitystä heidän työnsä kehittämisen kannalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 29.)

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö. Leikillä on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle (Opetushallitus 2017, 49). Kasvattajien tehtävä on kehittää leikkiä ja sitä edistäviä toimintatapoja ja ympäristöjä leikin kulttuuria tukeviksi. Sille annetaan tilaa ja aikaa. Ympäristön luomisessa tärkeää on luoda tiloja, joissa leikki voi häiriintymättä jatkua, vaikka vielä seuraavanakin päivänä. Luodaan siis puitteita niin pitkä- kuin lyhytkestoiseenkin leikkiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 29.) Leikki ja oppiminen muodostavatkin tiiviin yhteyden. Lapsi ei erottele niitä erillisiksi asioiksi. Vasta esikouluikässä oppimisprosessiin tulee mukaan tavoitteellisuus ja motivaatio. (Kronqvist 2011, 28.) Kasvattajien ja lapsien muodostama yhteisö tukee hyvää vuorovaikutusta ja ristiriitatilanteiden ratkaisuun opetellaan rakentavia keinoja juuri leikin kautta. Kasvattajat tukevat lasten vertais- ja ystävyssuhteita. (Varhaiskasvatuskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 29.)

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Jokainen lapsi kohdataan päivän aikana ja lapselle annetaan myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Tämä tukee lapsen identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Kasvattajan omat asenteet ja kielen käyttö välittyvät mallina lapsille. (Opetushallitus 2017, 50.) Yhdenvertaisuus ei kuitenkaan tarkoita samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittymisen kannalta on tärkeää käydä työyhteisössä avoin tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskeva keskustelu, sillä se auttaa luomaan stereotyyppioista vapaata toimintakulttuuria. Kasvattajat luovat ilmapiiristä sellaisen, että lapsella on mahdollisuus toimia ilman rajoittavia rooleja ja ennako-odotuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus. Varhaiskasvatus on osa monimuotoista yhteiskuntaa. Se näkyy kasvattajien tietoisuutena muista kielistä ja kulttuureista sekä kunnioituksena perheiden moninaisuutta kohtaan. Monikielisyys tehdään näkyväksi ja osaksi ryhmän toimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa. Liikunnallisuus ja liikkuminen tehdään osaksi varhaiskasvatuksen arkea ja lapsia kannustetaan liikkumaan monipuolisesti ilman turhia kieltoja. Lapselle tarjotaan riittävää ja asianmukaista ravintoa sekä mahdollisuus lepoon. Myös selkeä päivärakenne tukee lapsen hyvinvointia. Kiusaamista ehkäistään tietoisesti ja huoltajien kanssa keskustellaan ja sovitaan

tarvittaessa yhteisistä toimintatavoista. Kasvattajien tulee olla turvallisuusasioihin perehtyneitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31.)

Osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria on toimiva ja turvallinen oppimisympäristö. Se kattaa kaiken, joka tukee lapsen kehitystä, vuorovaikutusta ja oppimista esimerkiksi välineet, tilat ja yhteisö. Oppimisympäristöt vastaavat asetettuihin tavoitteisiin ja ne tukevat lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä. Hyvässä oppimisympäristössä näkyy lasten käden jälki ja leikit sekä se mahdollistaa lapselle ympäristönsä havainnoinnin kaikilla aisteilla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31.)

Oppimisympäristöä suunnitellessa otetaan huomioon yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Se mahdollistaa kaikkien lasten osallistumisen toimintaan täysipainoisesti ilman rajoitteita. Hyvä oppimisympäristö myös mahdollistaa perinteisten sukupuoliroolien rikkoutumisen. Yhdessä sovitut säännöt luovat lapselle turvallisen olon. Turvallisessa ilmapiirissä tunteiden näyttäminen ja itseilmaisu on sallittua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin yksi keskeisistä osista on vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Se on päiväkodin kasvattajien ja huoltajien yhteistä sitoutumista lapsen turvallisen ja terveen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 33.) Yhteistyön muotoja on monia. Päivittäiset hetket, jossa vaihdetaan kuulumisia, ovat yhteistyön kulmakivi. Näitä on sekä ne pienet hetket iltapäivissä, kun vanhemmat hakevat lastaan kotiin, että pitemmät keskustelut, joissa tehdään lapsen omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. Erilaiset tapahtumat ja retket, joille osallistuvat sekä lapset että vanhemmat yhdessä kasvattajien kanssa, luovat yhteenkuuluvuutta ja luottamusta onnistuessaan (Whalley 2001, 48–50, Iso-Kuuselan 2008, 17 mukaan).

2.4 Oppimisen alueet

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä kuvaamaan käytetään viittä oppimisen aluetta. Niiden tehtävä on auttaa varhaiskasvatuksen henkilöistöä suunnittelemaan ja toteuttamaan pedagogista toimintaa yhdessä lasten

kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39.) Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014, 31–38) ryhmittelee oppimisen alueet seuraavasti:

1. Kielten rikas maailma
2. Ilmaisun monet muodot
3. Minä ja meidän yhteisömme
4. Tutkin ja toimin ympäristössäni
5. Kasvan, liikun ja kehityn.

Lähtökohtana oppimisen kokonaisuuksien luomisessa ja toteuttamisessa ovat lapsille sopivat oppimisen tavat, esimerkiksi leikki. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan erilaiset lapset, joten on tärkeää mahdollistaa jokaiselle omaan tahtiin työskentely sekä monipuolinen vuorovaikutus- ja oppimisympäristö. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 30.)

Kielten rikas maailma. Koska lapset käyttävät kieltä niin oppimisen välineenä kuin kohteenakin, varhaiskasvatus pyrkii vahvistamaan kiinnostusta kieliin ja teksteihin. Kielen kehittyminen antaa lapsille valmiudet vaikuttaa ympäristöönsä monipuolisemmin ja näin mahdollistaa myös lapsen toimimisen entistä aktiivisempänä toimijana yhteiskunnassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 40.) Lapset ovat luontaisesti kiinnostuneita uuden oppimisesta, joten varhaiskasvatuksessa tulee tarjota tähän monipuolisia mahdollisuuksia. Esimerkiksi opeteltaessa keskustelun ja kuuntelun taitoja tai ihmeteltäessä vaikkapa luonnon tapahtumia, lapsen kielitaidot kehittyvät integroituna muuhun toimintaan. (Korkeamäki 2011, 42–43.) Lasten kielen kehitystä tuetaan leikkien, lorujen ja muun toiminnallisuuden kautta. Oppimisympäristöt rakennetaan siten, että ne tukevat kehittyvää kieltä mahdollisimman hyvin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 33.)

Ilmaisun monet muodot. Ilmaisun monet muodot –alue pitää sisällään musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun harjoittamisen ja yhdistelemisen. Varhaiskasvatuksen tehtävä on saada lapset tietoisiksi kulttuurista ja taiteesta. Kulttuuritietoisuus kehittää lapsen identiteettiä sekä ajattelun ja oppimisen

taitoja. Oppimisympäristö luodaan lasta innostavaksi ja esteettiseksi. Myös monipuolisten välineiden ja materiaalien saatavuus ja käyttäminen edesauttavat erilaisiin ilmaisumuotoihin tutustumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41–42.) Ilmaisun muotojen harjoittelussa toiminnan lähtökohtaisia tekijöitä ovat lasten omat aistimukset ja kokemukset. Varhaiskasvatuksessa lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan ja kokemuksistaan. Toiminnassa syntyneitä tuotoksia myös tarkastellaan yhdessä, ja niistä jää jälkiä oppimisympäristöön. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 31.)

Minä ja meidän yhteisömme. Kodin ulkopuolinen varhaiskasvatus laajentaa lasten elinpiiriä. Lapset pääsevät kohtaamaan omista totutuista toimintamalleistaan poikkeavia tapoja toimia ja ajatella. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksessa pohditaan ja keskustellaan lasten kanssa erilaisesta yhteiskunnallisista asioista, jotta ymmärrys esimerkiksi kulttuurisiin eroihin pääsisi kehittymään. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 34.) Eettinen ajattelu, erilaiset katsomukset ja lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus sekä media ovat osa myös lasten maailmaa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on auttaa lapsia ymmärtämään näiden tekijöiden vaikutusta heidän omassa ympäristössään. Esimerkiksi sadut, leikki, musiikki ja vierailut lähiympäristön kohteissa toimivat keskustelun ja uuden oppimisen välineinä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43.)

Tutkin ja toimin ympäristössäni. Tutkiminen ja toimiminen sekä rakennetussa ympäristössä että luonnossa vahvistaa lapsen kykyä havainnoida ja ymmärtää ympäristöään. Omakohtainen havainnointi ja monipuoliset kokemukset selventävät lapsille syy- ja seuraussuhteita sekä kehittävät lapsen itsenäistä ajattelukykyä. Varhaiskasvatus sisältää ympäristö- ja teknologiakasvatusta sekä matematiikan harjoittelua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 44.) Lapsille annetaan mahdollisuuksia kokeilla ja kehittää erilaisia asioita sekä pohtimaan omia ratkaisuja arjen ongelmiin. Varhaiskasvatuksessa lapselle mahdollistetaan oppimisen kokemuksia ja iloa yrittämisestä ja onnistumisesta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 36.)

Kasvan, liikun ja kehityn. Tämä oppimisen alue keskittyy itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen opetteluun. Näitä sisältöjä lähestytään ruokakasvatuksen, liikkumisen, terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Varhaiskasvatus luo vanhempien kanssa

yhteistyössä lapsille pohjaa hyvinvoinnin ja terveyden arvostamiseen sekä aktiiviseen elämäntapaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46.) Varhaiskasvatuksessa lapselle tarjotaan kokemuksia monenlaisesta liikunnasta ja terveellisestä ruoasta. Näin lapset oppivat terveellisten valintojen yhteyden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kehittymiseen ja ylläpitämiseen. Lasten kanssa keskustellaan myös terveyteen ja turvallisuuteen liittyvistä asioista, kuten hyvistä ihmissuhteista, toisten huomioon ottamisesta ja kiusaamisen ehkäisemisestä sekä liikennetilanteista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 37–38.)

3 TAIDEKASVATUS

Tässä luvussa keskitymme lasten taidekasvatukseen ja sen eri muotoihin. Ensin kerromme taidekasvatuksesta yleisesti ja sen vaikutuksista lapseen. Toinen alaluku keskittyy tarkemmin taidekasvatukseen varhaiskasvatuksessa.

Taidekasvatus ja taiteellinen ilmaisu ovat lapsen oikeuksia. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen (1989) 31. artikla toteaa:

1. Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaeseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.
2. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin.

3.1 Taiteellinen ilmaisu ja kokeminen lapsen maailmassa

Taidekasvatus on laaja käsite eikä sitä siis saa rajata vain kuvataiteisiin, draamaan ja musiikkiin. Taidekasvatuksen tärkeimpiä tavoitteita on kulttuurin välittäminen lapsille. Lapsuudessa syntyvät taiteelliset peruskokemukset, joiden varaan rakentuvat myöhemmät taidemieltymykset ja –kiinnostukset. (Ruokonen ja Rusanen 2009, 11–12.) Taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen ovat yhteydessä lapsen kehitykseen. Ne luovat oppimisedellytyksiä eri osa-alueille, kehittävät sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä auttavat lasta jäsentämään ympäröivää maailmaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42.) Taiteellinen tekeminen antaa lapselle ainutlaatuisia kokemuksia, jonka kaltaisia ilmiöitä ei ole muita inhimillisessä kulttuurissa. Taiteellinen ilmaiseminen on ihmisen perustarve ja se symbolisoi ihmisenä olemista. (Eisner 1972, Pentikäisen 2006, 34–35 mukaan.)

Lapsi on luonnostaan utelias tutkimaan maailmaa kaikin aistein. Aistinvarainen tajunta on olemassa lapsessa jo aivan alusta saakka. (Ruokonen 2006, 11.) Lapset toimivat aistihavaintojensa kautta ja niiden välittämällä viesteillä on suurempi merki-

tys kuin aikuiselle. Lapselle maailma ja sen tarjoamat aistikokemukset ovat uudem-
pia kuin aikuiselle. Esteettinen suhtautuminen maailmaan tulee lapselta siis aivan
luonnostaan. (Pääjoki 2016, 111.)

Juuri tämän aistillisuuden vuoksi lapselle taiteellinen toiminta ja toimijuus ovat luon-
tainen tapa jäsentää maailmaa. Aistillisuudella tarkoitetaan ympäristön tutkimista
aisteilla sen sijaan, että käytetään vain aiemmin hankittua tietoa jostain asiasta.
(Pääjoki 2016, 111.) Esimerkiksi aistisessa toimijuudessa mennään tutkimaan koi-
vun luo, miltä koivunlehti alkukesällä tuoksuu sen sijaan, että tyydytään kaukaa kat-
somaan ja vain tietämään, miltä koivunlehti tuoksuu. Pääjoen (2016, 111) mukaan
aistisuutta voidaan pitää lapsilähtöisenä näkökulmana, sillä sen avulla voidaan pa-
remmin ymmärtää ja kunnioittaa lapsen maailmankuvaa ja tapaa jäsentää maail-
maa. Moniaistilliset kokemukset ovat merkittävä lähtökohta lapsen taidekasvatuk-
selle. Ne rakentavat lapsen tietämisen ja tuntemisen taitoja. (Ruokonen 2006, 11–
12.) Lapsella on kyky motivoitua taiteelliseen tekemiseen sisäisesti ja se tuottaa iloa
lapselle (Pentikäinen 2006, 28).

Lasten taiteellinen ilmaisu yhdistyy useasti leikkiin. Lapsen taiteellinen toiminta on
leikin kanssa samankaltaista, sillä sen avulla ei tavoitella niinkään lopputulosta vaan
tärkeää on hetkessä tapahtuva itse tekeminen. Keskeistä on siis prosessi, jossa
taidetta syntyy, oli sitten kyseessä maalaaminen, soittaminen tai tanssi. (Pääjoki
2016, 113.) Lasten kuvallinen toiminta kuten maalaaminen, piirtäminen, muovailu
tai rakentelu ovat hyvin usein leikkiä. Useimmat lapset hakeutuvat näihin puuhiin
vapaasta tahdostaan, jos vain tarkoituksen mukaisia välineitä on saatavilla. (Penti-
käinen 2006, 28.) Leikki voidaan myös itsessään nähdä osana lapsen taiteellista
ilmaisua. Leikeissä usein lapsi asettuu jonkun muun asemaan ja voidaankin näin
ollen nähdä osana draamallista ilmaisua. Leikissä itsessään on sisällä erilaisia es-
teettisiä laatuja. Näitä ovat esimerkiksi jännite, rytmi, harmonia ja kontrasti. Leikkiin
liittyy olennaisena asiana improvisaatio, joka on lapselle helppoa. (Anttila 2009, 19.)
Rinnakkaistodellisuuksien ja –maailmojen luonti on lapselle ominaista. Näissä ku-
vitteellisissa maailmoissa leikkiminen auttaa lasta kohtaamaan todellisuuden. Mieli-
kuvitusmaailmoissa lapsi on itse kaiken valti ja hän voi luoda maailmaan omat
sääntönsä. Se harjaannuttaa lasta kohtamaan konflikteja. Kaiken pohjana lapsi

käyttää omia kokemuksiaan, kirjallisuutta, elokuvia ja pelejä. (Heinonen & Suojala 2001, 146.)

Taiteellisten materiaalien mahdollisuudet leikin välineinä ovat loputtomat. Taiteelliset välineet ruokkivat lapsen mielikuvitusta jopa valmiita leluja paremmin. (Huusko 2012, 18.) Niiden monikäyttöisyys ja keskeneräisyys kiehtoo lasta ja saa lapsen muokkaamaan niistä oman maailmansa. Taiteellisen ilmaisun välineiksi käy lähes mikä vain. Kuten nykytaiteessakin myös lasten tuottamassa taiteessa myös kierrätysmateriaalit ovat kiinnostavia välineitä niin kuvallisessa kuin musiikillisessakin ilmaisussa. Tämän lisäksi lapset tarvitsevat myös laadukkaita materiaaleja. (Pääjoki 2016, 114.) Laadukkailla materiaaleilla tehden lapsi saa enemmän nautintoa ja iloa tekemisestä yhtä lailla kuin ammattilainenkin saisi.

Lastenkirjallisuus ja lukeminen ovat osa taidekasvatusta. Ne ovat omalta osaltaan tukemassa lapsen ilmaisun kehittymistä kielen kautta. Kielen merkitys luovuuteen on ratkaiseva, sillä kieli antaa lapselle mahdollisuuden irrottautua todellisuudesta ja luoda oma maailmansa mielikuvituksen avulla. (Suojala 2009, 40.) Kolme neljäsosaa vanhemmista lukee iltasatuja pienille lapsilleen. Lapsen oppiessa lukemaan satujen lukeminen usein loppuu. (Vilkman 2016) Lapsen kielen kehitys ei kuitenkaan lopu lukemisen oppimiseen. Tutkimuksissa on osoitettu, että erityisen tärkeää lapsen kielen kehitykselle on aikuisen ja lapsen väliset leikki- ja lukutilanteet. Keskustelut ja lauseet ovat näissä tilanteissa pidempiä ja moniulotteisempia kuin tavallisessa arkisessa keskustelussa. Tämä taas tukee lapsen kielen monipuolistumista ja kuvittelukyvyyn laajentumista. Lastenkirjallisuus on vahvasti yhteydessä lapsen itseilmaisuun, ja se parhaimmillaan tukee leikkisää ja luovaa suhdetta kieleen. (Suojala 2009, 41–42.) Kirjojen avulla lapsi pääsee kokemaan erilaisia kulttuureja ja sitä kautta oppia asettumaan toisen asemaan. Kirjat ja sadut tuovat lapsen eteen erilaisia tunteita. Sadut ovat turvallinen tapa opetella jäsentämään ja kokemaan myös kielteisiä tunteita kuten pelkoa. (Jäppinen 2006, 58.)

Taiteellinen ilmaisu on lapselle monin tavoin terapeutista. Terapeuttisessa ulottuvuudessa taide antaa lapselle keinon ja mahdollisuuden jäsentää sisäistä maailmaansa. Se auttaa lasta kehittämään omaa identiteettiään. Taiteellinen tekeminen voi rentouttaa myös fyysisesti. Keholla tekeminen kuten saven muovailu tai tanssi luovat syvää keskittymistä, hetkessä läsnäoloa ja kehollista tietoisuutta. (Pusa

2009, 74.) Taide keskittyy aistikokemuksiin ja non-verbaaliin ilmaisuun. Sen avulla lapsi pystyy ilmaisemaan myös vaikeita asioita, joiden sanoittaminen voi olla vaikeaa. (Hentinen 2009.) Taiteen avulla lapsi pystyy käsittelemään asioita, jotka saattavat tuntua sietämättömiltä ja käsittämättömiltä. Aikuisen rooli on tukea lapsen ilmaisua ja kuunnella sekä auttaa sanoittamaan lapsen tunteita, jotka hän ilmaisee taiteen keinoin. Tunteiden ilmaisu ja jäsentäminen taiteiden avulla antaa lapselle hyvän pohjan tulevaan. (Pusa 2009, 76–77.)

3.2 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa

Taidekasvatus on yksi viidestä oppimisen alueesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 39). Suunnitelmassa se kulkee nimellä Ilmaisun monet muodot. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen musiikillisen, kuvallisen ja sanallisen sekä kehollisen ilmaisun kehittymistä. Tavoitteena on tutustuttaa lapset eri taiteenaloihin ja välittää kulttuuriperintöä eteenpäin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41.)

Varhaiskasvatus tavoittaa merkittävän osa alle kouluikäisistä lapsista. Laadukkaasti toteutettu varhaispedagogiikka tasoittaa lasten sosioekonomisten taustojen vaikutuksia lapsen oppimiseen. (Ruokonen & Rusanen 2009, 11.) Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota monipuolisia kulttuuri- ja taidekokemuksia lapsille. Erilaisilla ilmaisun muodoilla annetaan lapsille mahdollisuus kokea ja hahmottaa maailmaa. Moniaistisuus, erilaiset työskentelytavat, oppimisympäristöt ja läheinen kulttuuritarjonta ovat kanavia kulttuurin ja taiteen kokemiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42.)

Oppimisympäristö koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne mahdollistavat varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31–32.) Lasten taiteellisen ilmaisun lähtökohtana ja mahdollistajana on sellainen oppimisympäristö, jossa on tilaa lasten kiinnostuksen kohteille, vapaalle ja spontaanille leikille sekä erilaiselle taiteelliselle ilmaisulle. (Ruokonen & Rusanen 2009, 12.) Oppimisympäristöjä voidaan laajentaa hyödyntämällä kulttuuritarjontaa, jota on lähialueella. Esimerkiksi kirjasto, teatteri, konsertit ja museot tarjoavat taiteita ja kulttuuria

lasten koettavaksi ja ne rikastuttavat lapsen oppimisympäristöä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32.)

Ruokosen ja Rusasen (2009, 13–14) mukaan taidekasvatuksen eheyttäminen ja integrointi voidaan jakaa neljään eri tasoon. Parhaimmillaan kaikki neljä tasoa ovat käytössä yhtä aikaa. Ensimmäisellä tasolla kasvattaja ymmärtää taiteen roolin, joka päiväisessä toiminnassa. Perushoitotilanteissa käytettävät lorut ja laulut, sekä spontaanisti, mutta tietoisesti lapsen huomion kiinnittäminen eri aistillisiin kokemuksiin kuten puiden lehtien suhinaan tai varjojen muotoihin. (Ruokonen & Rusanen 2009, 13.) Tämän kaltainen havainnointi on osa taidekasvatuksen tavoitteita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42).

Keskeisenä periaatteena toisella tasolla on lapsen rooli aktiivisena toimijana ja tutkijana. Toisella tasolla kokonaisvaltainen oppiminen ja yhteisöllisyys ovat tärkeitä. Lapsen spontaaneihin haluihin tuottaa taidetta kuten maalaamista tai tanssia vastaan. Toiminta lähtee pitkälti lapsiryhmän kiinnostuksista kuitenkin niin, että kasvattaja huolehtii toiminnan monipuolisuudesta. Erilaisia taidemuotoja yhdisteltäessä syntyy kokonaisvaltaista ja moniaistillista oppimista ja kokemista. (Ruokonen & Rusanen 2009, 13.) Tällaista voi olla esimerkiksi musiikkimaalaus tai maalauksen tarkastelu ja runon lausuminen samasta aiheesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 42) korostaa spontaanin toiminnan ja suunnitellun toiminnan tasapainoa. Taidekasvatuksen tulisi olla sekä lapsesta itsestä lähtevää toimintaa, että myös kasvattajien suunnittelemaa. Suunnitelmallisenkin toiminnan tulisi silti olla lähtöisin mahdollisimman pitkälti lapsiryhmän kiinnostuksen kohteista.

Ruokosen ja Rusasen (2009, 13–14) mukaan kolmannella eheyttämisen ja integroinnin tasolla kasvattaja suunnittelee kokonaisuuksia, jotka tukevat lapsen oppimista ja taidekasvatusta yli oppimisen alueiden rajojen. Oppimisprosesseissa lapsi harjaannuttaa sosiaalisia ja fyysisiä taitojaan kuten myös motoriikkaa ja havainnointikykyä. Eri oppimisen alueiden asiat yhdistyvät taidekasvatukseen. Esimerkiksi luonnon havainnointi voi olla sekä ympäristökasvatuksellista tutkimista että myös taidekasvatuksellista. Liikkuminen tarjoaa sekä liikkumista liikuntana että osana taiteellista kehollista ilmaisua. Muovailu ja rakentelu ovat matemaattista harjoitusta yhtä lailla kuin kuvallista ilmaisua ja niin edelleen. (Ruokonen & Rusanen 2009, 13–14.; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39–47.)

Neljännellä tasolla taidekasvatuksen integrointi on Ruokosen ja Rusasen (2009, 14) mukaan hallinnollisellakin tasolla huomioitu. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma tukee ja toteuttaa kokonaisvaltaisen ja eheytetyn taidekasvatuksen periaatteita. Kasvattajan suunnittelema toiminta on tavoitteellista ja dokumentoitua. Pidemmät projektit ja teemat on suunniteltu niin, että ne yhdistelevät erilaisia taidekasvatuksen muotoja sekä muiden oppimisen alueiden asioita. Oleellista on se, että kasvattaja on tietoisesti koonnut eri asiat yhteen ja arvioi niiden vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen. (Ruokonen & Rusanen 2009, 14.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tukevat osaltaan neljännen tason eheytymistä ja integraatiota. Integraatio ja kokonaisvaltaisuus ovat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 39) keskeisiä periaatteita ja oppimisen alueiden yhdistelyä pidetään välttämättöminä eheän kokonaisuuden saavuttamiseksi.

Leikin merkitys taidekasvatuksessa on suuri. Se on mainittu keskeiseksi toimintataivaksi varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38.) Leikkiin kannustavan ympäristön luominen on pohja myös taidekasvatukselle. Leikkisyyteen ja sen tuomaan itseilmaisuuksiin kannustaminen tukee lasten kehittyvää vuorovaikutusta ja tunteiden ilmaisua. (Kalliala & Ruokonen 2009, 69–70.)

Varhaiskasvatuksen taidekasvatuksessa yksi perustavanlaatuinen tekijä on antaa lapselle mahdollisuus taiteelliseen ilmaisuun joka päivä. Lasten saatavilla on oltava erilaisia taiteilijatarvikkeita kuten kyniä, liituja, paperia, sakset ja liimaa; mahdollisuuksien mukaan myös maalaamistarvikkeita. Musiikin kuuntelu ja tanssi ovat myös helposti toteutettavissa päivittäin. (Kalliala & Ruokonen 2009, 70.) Kirjojen lukeminen päivittäin sekä suunniteltuna että lapsen omasta aloitteesta tukee kielen ja mielikuvituksen kehittymistä päivittäin. Se myös tukee lapsen lukuinnon alkamista. (Suojala 2009, 41.) Yhdessä taiteellinen kokeminen luo yhteisöllisyyttä. Taiteen avulla lapsesta tulee tasavertainen muiden kanssa. (Kalliala & Ruokonen 2009, 69–70.) Tätä tukee se, ettei varhaiskasvatuksessa arvioida lasten suorituksia vaan tekemisen ja kokemisen ilo on lopputulosta tärkeämpää.

4 MUSIIKKIKASVATUS

Tässä luvussa käsittelemme lapsen kehitystä yleisesti sekä musiikin ja musiikkikasvatuksen vaikutusta lapsen kehitykseen. Lisäksi käsittelemme musiikkikasvatusta yleisesti ja erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Lopuksi kerromme lasten musiikkiharrastuksissa ennen kouluikää.

4.1 Musiikkikasvatuksen vaikutus lapsen kehitykseen

Kognitiivinen kehitys. Piaget on jakanut ajattelun kehityksen neljään vaiheeseen. Kaksi ensimmäistä vaihetta ovat sensomotorinen vaihe ja esioperationaalinen vaihe. Nämä koskevat alle kouluikäisiä lapsia. Sensomotorinen vaihe sijoittuu ensimmäisen kahden elinvuoden ajalle, ja tällöin aistit ja motoriikka ohjaavat vahvasti lapsen kehitystä. Lapsi havainnoi ympäristöään aktiivisesti ja alkaa jäljitellä näkemäänsä toimintaa. Esioperationaalinen vaihe sijoittuu kahden ja seitsemän ikävuoden välille. Itseilmaisuuksien paranevat kielen kehityksen myötä, ja näin myös ajattelu pääsee kehittymään. Tämän vaiheen loppupuolella lapsi alkaa erottaa oikean väärästä. (Vilkko-Riihelä & Laine 2005, 65–68.)

Musiikin kuulumisella kasvu-ympäristöön jo varhaisesta lapsuudesta alkaen on yhteyksiä lapsen kielelliseen kehitykseen ja aivojen kehitykseen. Lapsi osallistuu ja rakentaa maailmankuvaansa kielen ja musiikin avulla. (Ruokonen 2011, 62.) Kuullun hahmottaminen ja erottelu sekä kuulomuisti ovat merkittäviä tekijöitä kielenkehityksen kannalta. Musiikki antaa monenlaisia mahdollisuuksia erilaisten äänten erotteluun ja luokitteluun, mikä kehittää lapsen kieltä. (Aro ym. 2004, 158.) Myös ajan hahmottamista voi oppia musiikin avulla; musiikin voi aloittaa alusta ja keskeyttää (Sinkkonen 2002, 115). Lapselle laulaminen kehittää lapsen mielikuvitusta, kun hän jäljittelee ja muuttaa aikuisen ilmaisua. Jos lapsi on kuullut paljon laulua, myös spontaani laulujen keksiminen on helpompaa. (Ruokonen 2000, 79.)

Psykososiaalinen kehitys. Tunteiden ja toiminnan säätely kehittyy lapsuuden vuorovaikutussuhteiden kautta (Lyytinen, Eklund & Laakso 2003, 52, Sosiaali- ja terveysministeriön 2004, 85 mukaan). Psykososiaalinen kehitys tulee esiin vuorovai-

kutussuhteissa, itsekontrollissa ja kiintymyssuhteissa. Myönteiset kiintymyssuhdemallit kehittyvät, kun lapsi ja hoitaja ovat pysyvässä vuorovaikutussuhteessa keskenään, ja hoitaja on aina lapsen saatavilla tarvittaessa. Lapsen vuorovaikutussuhteissa lähiympäristöstä otetut vaikutteet ja mallit näkyvät selkeästi. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2005, 48–52.)

Musiikki on hyvä tapa kasvattaa luottamussuhdetta aikuisen ja lapsen välillä. (Ruokonen 2011, 62.) Musiikilla on siis tärkeä rooli jo lapsen ensimmäisissä vuorovaikutussuhteissa. Se auttaa lasta vahvistamaan minäkuvaansa sekä vuorovaikutustaan vanhempien välillä. (Ruokonen 2001, 120.) Musiikki on osa lapsen kehittymistä sosiaalisiksi. Lapsi oppii musiikin kautta omasta kulttuuristaan ja sen toimintatavoista. Musiikin ja laulujen avulla lapsi alkaa oppia myös kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen merkitystä. (Fredrikson 2009, 133.) Musiikki ja muut taidemuodot vaikuttavat tunteiden ilmaisun oppimiseen. Taiteet voivat auttaa lasta ymmärtämään toisia ja myös asettumaan toisen rooliin. (Ruokonen 2016, 135.) Musiikin kautta tapahtuva vuorovaikutus ja musiikin toistuvuus rakentavat lapsen suhdetta niin itseensä kuin muihinkin. Erityisesti yksin musiikin parissa vietetty aika auttaa säätelemään omia tunteita ja mielikuvia sekä sosiaalisia rajoja. (Lilja-Viherlampi 2008, 299–300). Musiikki antaa välineitä, joiden avulla lapsi voi turvallisella tavalla käsitellä voimakkaita tunteita (Sinkkonen 2009, 289).

Persoonallisuuden kehitys. Persoonallisuuden kehitykseen vaikuttavat perimä, kasvuympäristö kuten kulttuuri, mallit ja samaistuminen sekä yksilölliset tekijät, esimerkiksi minäkäsitys (Schulman 2013, 4). Minäkäsitys syntyy peilaamisesta ja samastumisesta. Myönteinen palaute lapsen toiminnasta on tärkeää, sillä se rakentaa lapsen minäkäsitystä ja itsetuntoa. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2005, 56.)

Musiikkia voidaan käyttää itseilmaisuuksiin, eikä siihen välttämättä tarvita edes sanoja (Laitinen 2014, 24). Lapsi siis pystyy ilmaisemaan itseään musiikin keinoin muille ja näin myös ilmentämään omaa persoonallisuuttaan musiikin kautta. Taidetta ja musiikkia luodessaan lapsi saa käyttää omaa mielikuvitustaan ja tuoda esiin itselleen tärkeitä asioita. Hän saa palautteen ja oman ilon kautta viestejä siitä, että osaa ja on hyvä jossain, mikä kehittää lapsen itsetuntoa ja sitä kautta myönteistä, kokonaisvaltaista kasvua. (Kytökorpi 2008, 30).

Fyysinen ja motorinen kehitys. Fyysiseen kehitykseen vaikuttavat sekä ympäristö että geenit. Motoriseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä taas ovat kasvu, aivojen kehittyminen ja harjaantuminen. Motoriikan kehitys jaetaan hienomotoriikan ja karkeamotoriikan kehittymiseen. Näissä molemmissa ympäristön kannustava ilmapiiri ja monipuoliset mahdollisuudet ovat suuressa roolissa. Motoristen taitojen kehittyminen auttaa lasta hahmottamaan maailmaa; päästessään itse tutkimaan ja liikkumaan lapsi voi tutustua omakohtaisesti uusiin asioihin ja ympäristöihin. (Vilkko-Riihelä & Laine 2005, 44–47.)

Musiikki tukee lapsen fyysistä kehitystä. Soittamisella lapsi kehittää lihaskontrolliaan sekä lihasten yhteistoimintaa, ja laulamalla lapsi laajentaa ilmaisualueitaan. (Laitinen 2014, 25). Musiikilla voidaan motivoida ja rentouttaa lasta. Myös soitinten soittamisella voidaan harjoittaa karkea- ja hienomotoriikkaa sekä kehittää lihastoimintaa. Näin lapsi kehittää koordinaatiotaan ja liikkeiden kontrollia. (Darrow 2011, 29). Esimerkiksi tanssiessaan lapsi käyttää lihaksiaan ja oppii uutta; hyppyt, kaatumiset ja kierimiset vahvistavat lapsen tietoisuutta kehostaan ja lisäävät hänen tietoisuuttaan lihasvoiman säätelystä (Anttila 2001, 80–81).

4.2 Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa

Musiikki on lapsille luonnollinen tapa tutustua ympäröivään maailmaan ja jäsentää sitä. Varhaiskasvatuksen musiikkikasvatuksen tehtävä on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. (Ruokonen 2009, 2802–29.)

Musiikkikasvatuksen tavoitteena on tarjota musiikillisia kokemuksia lapsille. Myös lasten kiinnostusta musiikkiin pyritään lisäämään monipuolisia menetelmiä hyödyntäen. Musiikkikasvatuksella tavoitellaan lasten oppimisen kehittymistä; musiikin kautta lapsille syntyy havaintoja ja kokemuksia rytmeistä, sykkeestä ja omasta kehosta musiikin lähteenä. Musiikillisten elämysten kautta tavoitteena on luoda lapsille ympäristö, jossa he voivat ilmaista itseään omalla tavallaan rohkeasti, tuoda esiin omaa ajatteluaan ja mielikuvitustaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42.) Musiikin kokonaisvaltainen kokeminen tuottaa lapselle kokemuksia melodioista, tyyleistä sekä erilaisista tunteista. Tällaisten kokemusten kautta lapsen omat ilmaisu- ja tunnetaidot pääsevät kehittymään. Myös lapsen arvomaailma,

asenteet ja näkemykset hahmottuvat musiikin kautta. (Ruokonen 2016, 125.) Musiikki avartaa lapsen maailmankuvaa. Musiikkikasvatus tarjoaa lapsille mahdollisuuden tutustua niin omaan kuin muidenkin kulttuuriin. (Rajala 2016.) Näin lapsi oppii suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä musiikin keinoin.

Varhaiskasvatuksessa suunnitellusti tai spontaanisti toteutettu musiikkikasvatus voi parhaimmillaan tuottaa lapselle iloa sekä mielihyvän ja turvallisuuden tunteita. Tällaisessa ympäristössä lapsen musikaalisuus ja musiikillinen ilmaisu pääsevät kehittymään ja edesauttavat myös muiden kehityksen osa-alueiden vahvistumista. (Ruokonen 2001, 121.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 31) mukaan varhaiskasvatuksen tavoite on tarjota lapsille oppimista edistävä ja kehittävä sekä turvallinen oppimisympäristö. Oppimisympäristö pitää sisällään niin tilat, käytänteet, välineet kuin muutkin tarvikkeet. Musiikkikasvatuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että lapsilla tulisi olla varhaiskasvatuksessa mahdollisuus kokea ja tuottaa musiikkia turvallisessa ja kannustavassa ilmapiirissä. Soittimia ja muita musiikissa käytettäviä välineitä tulisi myös olla käytettävissä.

Varhaiskasvatuksen musiikkikasvatus edellyttää, että käytössä on riittävät tilat ja välineet musiikkikasvatuksen toteuttamiselle. Ammattitaitoisen lastentarhanopettajan pohdittavana on, miten tilat ja välineet saadaan parhaalla mahdollisella tavalla hyödynnettyä. Säestysoittimina varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää esimerkiksi pianoa ja kitaraa. Lapsen voivat käyttää säestykseen kanteleita. Muita varhaiskasvatuksessa käytettäviä soittimia ovat muun muassa erilaiset rummut, rytmisoittimet kuten kapulat ja marakassit, triangelit ja laattasoittimet. (Ruokonen 2001, 140.)

Dokumentointi on osa varhaiskasvatuksen musiikkikasvatusta. Dokumentoinnissa voidaan käyttää esimerkiksi havainnointia tai tilanteiden videoimista. Näiden avulla lastentarhanopettaja pystyy arvioimaan omaa työtään ja kehittämään sitä. Opettaja voi arvioida myös sitä, miten hänen oma toimintansa vaikuttaa lapseen ja yleiseen ilmapiiriin musiikkikasvatuksen aikana. Dokumentointi auttaa kasvattajaa näkemään paremmin aikuisen ja lasten vuorovaikutuksen laadun ja sen, miten lapset reagoivat musiikkikasvatuksen eri tilanteissa. (Ruokonen 2016, 137.)

Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa on monipuolista. Laulut, lorut, soittaminen, musiikin kuuntelu sekä musiikin tahtiin liikkuminen ovat musiikkikasvatuksen osia.

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42.) Myös erilaisiin musiikkityyleihin ja soittimiin tutustuminen, improvisointi ja musiikin havainnointi kuuluvat varhaiskasvatuksen musiikkikasvatukseen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 32). Musiikkia voidaan integroida kaikkeen varhaiskasvatuksen toimintaan mukaan niin suunnitelmallisesti kuin spontaanistikin. Jokainen varhaiskasvatuksen tilanne on merkittävä kasvatuksellisesta näkökulmasta katsottuna, ja musiikin avulla voidaan käsitellä kaikenlaisia asioita arkisista tilanteista vaikeisiin aiheisiin. (Ruokonen 2000, 73.) Tuokioiden, juhlien ja muiden musiikkia sisältävien hetkien lisäksi musiikkikasvatusta ovat siis myös esimerkiksi odottamiseen tai pukeutumiseen liitetyt lorut, laulut tai musiikki.

Varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettaja voi vaikuttaa omalla toiminnallaan musiikkikasvatukseen. Opettajan musiikin tuntemus sekä laulujen ja lorujen käyttö muodostavat varhaiskasvatuksen musiikkiympäristön. Varhaiskasvattaja voi kehittää omia musiikkitaitojaan koulutuksilla sekä käyttämällä musiikkia aktiivisesti arjessaan esimerkiksi laulaen ja tanssien. (Ruokonen 2009, 29.) Eräs keskeisimmistä asioista suunniteltaessa ja toteutettaessa musiikkikasvatusta varhaiskasvatuksessa on toiminnan lapsilähtöisyys. Lasten mielikuvitus ja luovuus kehittyvät, kun he saavat itse olla mukana toiminnassa jo suunnitteluvaiheesta alkaen. Näin musiikin käyttö voi tulla lapsille vielä tärkeämmäksi ja merkityksellisemmäksi. Lastentarhanopettaja voi lasten ideoita kuunnellen siis suunnitella, toteuttaa ja tarkastella musiikkikasvatusta, joka on lasten kehitystason mukaisesti haastavaa ja lapsille onnistumisen iloa tuottavaa. Musiikkikasvatuksessa usein näkyy myös opettajan oma persoonallinen työote. Tämä voi tukea lapsia ilmaisemaan itseään musiikillisesti omalla, persoonallisella tavallaan. (Ruokonen 2001, 136.)

Ruokosen (2001, 121–122) mukaan varhaiskasvatuksen musiikkikasvatuksen arvoihin kuuluu niin hyötyarvoja kuin sisäisiä arvojakin. Hyötyarvojen näkökulmasta tarkasteltuna varhaiskasvatuksen musiikkikasvatuksella on kulttuurisia ja sivistyksellisiä tehtäviä. Musiikkiperintöä siirretään uusille sukupolville muun muassa laulujen kautta. Musiikin avulla myös voidaan oppia uutta muista kulttuureista ja näin lisätä tietopohjaa ja sitä kautta myös suvaitsevaisuutta erilaisuutta kohtaan. Hyötyarvoihin kuuluu myös se, että musiikkikasvatus kehittää lasta kokonaisvaltaisesti;

sillä on vaikutuksia niin lapsen psyykkiseen, fyysiseen kuin sosiaaliseenkin kehitykseen. Lisäksi musiikki luo lapsille mielihyvän ja onnistumisen kokemuksia, jotka osaltaan vaikuttavat lapsen identiteetin kehitykseen myönteisesti. Musiikki luo lapsille mahdollisuuksia ilmaista tunteitaan ja kokea erilaisia tunteita turvallisessa ympäristössä; musiikin arvo on siis myös musiikissa itsessään.

4.3 Musiikkiharrastus alle kouluikässä

Alle kouluikässä musiikkiharrastus on useimmiten muskaritoimintaa tai tanssimista. Jotkut lapset saattavat aloittaa tavoitteellisen soitinopiskelun musiikkiopistossa jo 3–4-vuotiaana. Vastaanottavaisimmillaan lapsi on kuitenkin vasta 6–8-vuotiaana, kun on jo irrottautunut kodin välittömästä vaikutuspiiristä (Sinkkonen 2002, 122).

Musiikkileikkikoulu. Musiikkileikkikoulu eli muskari löytyy lähes jokaiselta paikkakunnalta. Muskari on useimmiten paikallisen musiikkiopiston järjestämää toimintaa vauvoista aina eskari-ikäisiin lapsiin. Alle kolmevuotiaat osallistuvat muskariin yhdessä vanhemman kanssa; yli kolmevuotiaat yksin. Usein ryhmät ovat pieniä korkeintaan 10 lapsen ryhmiä. Muskari on kaikille avointa toimintaa eikä pääsykokeita ole. Yleensä mukaan otetaan kaikki halukkaat. Kulttuuriperintöä ja kansanperinnettä pyritään vaalimaan muskarissa ja välittämään lapsille. (Musiikkileikkikoulut, 2007.)

Muskaritoiminnan tavoitteet ovat samat kuin varhaisiän musiikkikasvatuksella musiikkiopistoissa. Tavoitteena on antaa lapsille taitoja ja valmiuksia ja virikkeitä myöhempään musiikin oppimiseen ja harrastamiseen sekä tarjota musiikillisia elämyksiä. Varhaisiän musiikkikasvatuksella pyritään tukemaan lapsen kehitystä sekä emotionaalisella, sosiaalisella, kognitiivisella että motorisellakin alueella. Muskarissa tuetaan lapsen luovuutta ja rohkaistaan musiikin kautta itseilmaisuuksiin. (Varhaisiän musiikkikasvatus 2007.)

Muskarissa lapsi saa ilmaista itseään musiikin ja leikin avulla. Työtapoina käytetään musiikin kuuntelemista, musiikkiliikuntaa, soittamista ja laulamista. Lapsille opetetaan musiikin alkeita kuten dynamiikkaa, rytmiä, melodiaa, harmoniaa, sointiväriä ja

musiikin muotoja leikin ja soittamisen kautta. Eri taidekasvatuksen osa-alueita käytetään hyväksi ja integroidaan osaksi musiikkikasvatusta. Yhdistelemällä kuvataiteita, tanssia, draamaa ja kirjallisuutta musiikkiin autetaan lasta löytämään häntä itseään kiinnostava taiteenalue, johon hänellä on eniten taipumuksia. (Musiikkileikkikoulut, 2007.)

Lastentanssi. Lastentanssissa lapsi tutustuu tanssi-ilmaisuun omista lähtökohdistaan. Sosiaaliset taidot harjaantuvat ja lapsi oppii ryhmän jäsenenä toimimista sekä sääntöjen noudattamista. Lastentanssin tarkoituksena on saada lapsissa heräämään mielenkiinto tanssia kohtaan sekä synnyttää positiivisia tanssi kokemuksia ja elämyksiä. Leikki on läsnä lastentanssissa. Tanssin perusvalmiuksia ja perusliikuntataitoja opitaankin leikin kautta. Lastentanssi opettaa lapselle tilantajua, rytmikkaa, musikaalisuutta, erilaista voimankäyttöä ja kehontuntemusta. (Mitä lastentanssi on? 2014.)

Lastentanssi antaa hyvät valmiudet myöhempisiin tavoitteellisiin tanssiharrastuksiin kuten balettiin, kilpatanssiin tai showtanssiin. Musiikkia käytetään musikaalisuuden ja tanssi-ilmaisuuden tukena. Lastentanssi kehittää lapsen luovuutta ja itseilmaisua. (Mitä lastentanssi on? 2014.) Lastentanssia järjestävät esimerkiksi tanssikoulut, musiikkiopistojen tanssijaosto sekä urheilu- ja voimisteluseurat. Yli kolmevuotiaiden lastentanssissa ollaan yleensä ilman vanhempia, mutta on myös taapero- ja vauvatanssiryhmiä, joissa lapsen mukana on vanhempi.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksemme on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimuksen avulla pyrimme selvittämään musiikkikasvatuksen nykytilaa. Tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Millaisia tavoitteita musiikkikasvatukselle on asetettu?
2. Miten uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vaikuttaa musiikkikasvatukseen?
3. Miten musiikkikasvatusta toteutetaan?
4. Kuinka usein musiikkikasvatusta on?

5.2 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu

Määrällinen tutkimusmenetelmä kuvaa muuttujien välisiä suhteita ja eroja. Tässä tutkimustavassa tietoa mitataan ja strukturoidaan. Ominaista on myös, että vastaa-
jia on paljon, ja koko tutkimusprosessi on objektiivinen. (Vilkkä 2007, 13–17.)

Kysyimme tutkimuslupaa 19 kunnalta Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Satakunnan ja Ylä-Pirkanmaan alueelta. Lupa myönnettiin 12 kunnasta. (Liite 1.) Kohderyhmänämme oli siis lastentarhanopettajat. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme ositettua otantaa. Tässä otannassa kaikki tutkimuksen kannalta tärkeät ryhmät tulevat suhteessa yhtä lailla edustetuiksi (Otos ja otantamenetelmät 2003). Ositettua otantaa käyttämällä pyrimme varmistamaan sen, että jokainen paikkakunta tuli samassa suhteessa edustetuksi. Tämän takia emme valinneet käytettäväksi satunnaisotantaa, sillä silloin kaikki paikkakunnat eivät välttämättä olisi tulleet edustetuiksi ollenkaan. Otannassa käytettäväksi suhteeksi valitsimme yhden lastentarhanopettajan kunnan tuhatta asukasta kohden. Pyöristimme kunnan asukasluvun lähimpään tuhanteen.

Käytimme tutkimusaineiston keruuseen Webropol–ohjelmaa. Teimme kyselylomakkeen ohjelman avulla perustuen tutkimuskysymyksiimme ja lähetimme valituille lastentarhanopettajille sähköpostitse saatekirjeen ja linkin kyselyyn. (Liite 2; Liite 3.) Tutkimuksen lähetimme yhteensä 122 lastentarhanopettajalle. Ensin annoimme vastausaikaa kolme viikkoa, ja tämän jälkeen lähetimme kyselyn vielä uudelleen, jolloin vastausaikaa oli viikko. Yhteensä saimme takaisin 30 vastausta ja vastausprosentti oli 24,6 %.

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston analyysissä käytimme apuna SPSS–ohjelmaa, johon teimme havaintomatriisin. Havaintomatriisi on taulukko, johon lomakkeiden vastaukset merkitään (Vilkka 2007, 111). Havaintomatriisin avulla pystyimme tuottamaan taulukoita ja kaavioita.

Määrällistä tutkimusta voi analysoida monilla eri tavoilla. Menetelmän valintaan liittyy useita muuttujia, joista yksi on se, onko menetelmän kohteena yksi vai useampi muuttuja. Ne voidaan jakaa yhden muuttujan menetelmiin, kahden muuttujan menetelmiin ja monimuuttujamenetelmiin. (Menetelmien tyyppejä ja soveltuvan menetelmän valinta 2003.)

Silloin, kun tarkastellaan vain yhtä muuttujaa, huomio kiinnitetään muuttujan arvojen jakaumaan. Tähän tarkoitukseen sopivia menetelmiä ovat muun muassa graafinen tarkastelu, keskiluvut ja hajontaluvut. (Menetelmien tyyppejä ja soveltuvan menetelmän valinta 2003.) Graafisella tarkastelulla tarkoitetaan erilaisia diagrammeja, jotka havainnollistavat tuloksia. Ne eivät kuitenkaan yksin riitä tulosten kuvailemiseen (Vilkka 2003, 135). Keski- ja hajontaluvut havainnollistavat tulosten jakaumaa. Näitä lukuja ovat esimerkiksi moodi, mediaani, keskiarvo ja keskihajonta.

Tarkastellessa useampaa kuin yhtä muuttujaa mielenkiinnonkohteena on kausaalioletus eli se, voidaanko eri muuttujien väliltä löytää vahvaa yhteisvaihtelua. Tähän hyviä menetelmiä ovat korrelaatiokertoimet ja eksploratiivinen faktorianalyysi. Korrelaatiokertoimet ilmaisevat kahden muuttujan välistä riippuvuutta; mitä vahvempi korrelaatio on, sitä enemmän muuttujat ovat toisistaan riippuvaisia. (Menetelmien

tyyppejä ja soveltuvan menetelmän valinta 2003.) Eksploratiivinen faktorianalyysi pyrkii etsimään muuttuja joukosta muuttujien vaihtelua kuvaavia faktoreita. Faktorit ovat tavallaan piilomuuttujia. Niitä ei pystytä suoraan analysoimaan aineistosta, mutta niiden olemassaolo voidaan päätellä muuttujien joukosta. (Faktorianalyysi 2003.)

Tutkimusaineistomme analyysissä tarkastelimme sekä yhden että useamman muuttujan kokonaisuuksia. Yhden muuttujan joukkojen tarkastelussa käytimme graafista tarkastelua sekä erilaisia keski- ja hajontalukuja. Korrelaatiokertoimia tarvitsimme, kun selvitimme muuttujien välisiä yhteyksiä. Tarkoituksenamme oli löytää joitain keskenään vahvasti korreloivia muuttujia. Faktorianalyysin käyttö on mahdollista, jos aineistoa analysoidessa löytyy mahdollisia piilomuuttujia, joilla voisi olla yhteyttä muuttujiin.

5.4 Luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa, että tulokset ovat tarkkoja eivätkä anna sattumanvaraisia tuloksia. Määrällisessä tutkimuksessa luotettavuuden takaamiseksi on varmistettava, että tutkittava otos on riittävän suuri ja edustava. On myös tärkeää kiinnittää huomiota tiedon keruuseen sekä tulosten huolelliseen ja virheettömään käsittelyyn, jotta tutkimukset tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia. (Heikkilä 2014, 12.)

Tutkimuksen validius puolestaan tarkoittaa sitä, että tutkimus mittaa sitä, mitä on suunniteltukin. Validius on hyvä, mikäli käsitteet eivät johda vastaajaa harhaan eikä tutkimus sisällä virheitä. (Vilka 2007, 150.) Validiteettiin vaikuttaa myös otantamenetelmän valinta, vastausprosentin korkeus sekä tutkimusongelman kattavat kysymykset (Heikkilä 2014, 11).

Lähetimme tutkimuskyselyn yhteensä 122 lastentarhanopettajalle, ja saimme vastauksia takaisin yhteensä 30. Alhainen vastausprosentti vaikuttaa siis tutkimuksemme validiuteen. Alun perin meidän oli tarkoitus vertailla tuloksia maakunnittain, mutta vastauksien vähyyden vuoksi tämä ei ole mahdollista.

Tutkimuskyselymme oli laaja ja tutkimuskysymystemme mukainen. Pyrimme rakentamaan kyselyn objektiiviseksi ja mahdollisimman selkeäksi. Tarkastelemme tutkimuksessamme tuloksia objektiivisesti, emmekä ole vaikuttaneet osallistujien vastauksiin. Valitsimme otantamenetelmäksi ositetun otannan, jotta kaikki vastaukset olisivat tasavertaisessa asemassa.

5.5 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksessa tulee huomioida vastaajien yksityisyys ja tietosuojat. Tutkimuksesta ei siis saa käydä ilmi tutkittavien henkilötietoja tai muita tekijöitä, joista heidät voisi tunnistaa. (Vilkkä 2007, 95). Olemme huomioineet tutkittavien yksityisyyden siten, että meidän lisäksi muut eivät ole nähneet tutkimuksen kyselylomakkeita. Tutkimuksen tuloksista ei voi päätellä vastaajaa, ja tutkimuksen päätyttyä olemme hävittäneet kyselylomakkeet. Tutkimusraporttia kirjoittaessa onkin otettava huomioon tietojen luottamuksellisuus, salassapitovelvollisuus ja vaitiololupaus (Vilkkä 2007, 164). Kaikilta tutkimukseen osallistuneilta kunnilta on pyydetty tutkimuslupa.

Määrällisessä tutkimuksessa on tärkeää, miten tutkimustulokset esitetään sanallisesti. Tulosten ilmaisussa on siis vältettävä tyypitteleviä ja yksipuolisia ilmaisutapoja. Myös toisten töiden kunnioittaminen liittyy olennaisesti hyviin tieteellisiin käytäntöihin. Lähteet on merkittävä oikein ja asiallisesti. (Vilkkä 2007, 164–165.) Tutkimuksessamme olemme pyrkineet monipuolisten lähteiden käyttöön ja niiden asianmukaiseen viittaamiseen.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Perustiedot

Tutkimukseemme osallistui lastentarhanopettajia Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Satakunnan ja Pirkanmaan alueilta. Etelä-Pohjanmaan vastausprosentti oli 26,4 %. Pohjois-Satakunnassa vastausprosentti oli 14,3 % ja Ylä-Pirkanmaalla 22,2 %.

Vastaajista 80,0 % oli Etelä-Pohjanmaalta, 6,7 % Pohjois-Satakunnasta ja 13,3 % Ylä-Pirkanmaalta. Vastaajista lukumäärällisesti suurin osa oli Etelä-Pohjanmaalta, joten heidän osuutensa on korostunut. Pohjois-Satakunnan ja Pirkanmaan vähäisten vastausprosenttien vuoksi emme voineet tutkia maakuntien välisiä eroja, kuten alun perin olimme suunnitelleet.

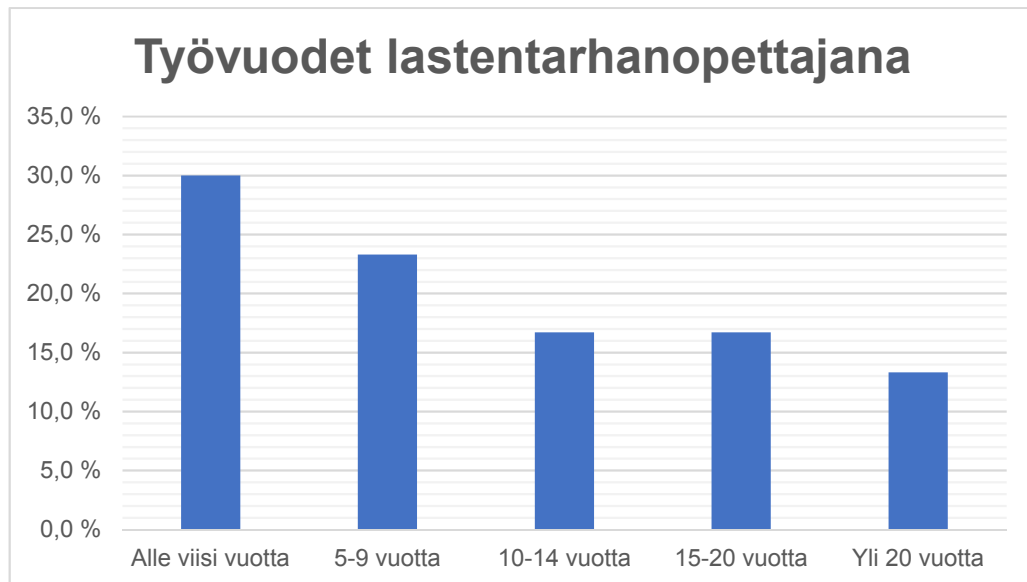
Tutkimukseemme osallistuneista 30,0 % oli 25–34 -vuotiaita. 35–44 -vuotiaita oli 33,3 % ja 45–54 -vuotiaita oli 30,0 %. 55–64 -vuotiaita oli vastaajista 6,7 %. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien ikä.

Tutkimukseen osallistuneista 90,0 % työskenteli lastentarhanopettaja-nimikkeellä. Vastaajista 3,3 % kertoi olevansa varhaiserityisopettaja ja 6,7 % vastaava lastentarhanopettaja. Vastaajista suurin osa, eli 30,0 % oli työskennellyt lastentarhanopettajana alle viisi vuotta. 23,3 % oli ollut 5–9 vuotta lastentarhanopettajana. 10–14 ja

15–19 vuotta lastentarhanopettajana oli työskennellyt 16,7 %. Vastaajista 13,3 % oli ollut lastentarhanopettajana yli 20 vuotta. Tutkimuksemme osallistuneista 70,0 % oli työskennellyt lastentarhanopettajana alle 15 vuotta. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Tutkimukseen osallistuneiden työvuodet lastentarhanopettajana.

6.2 Tavoitteet

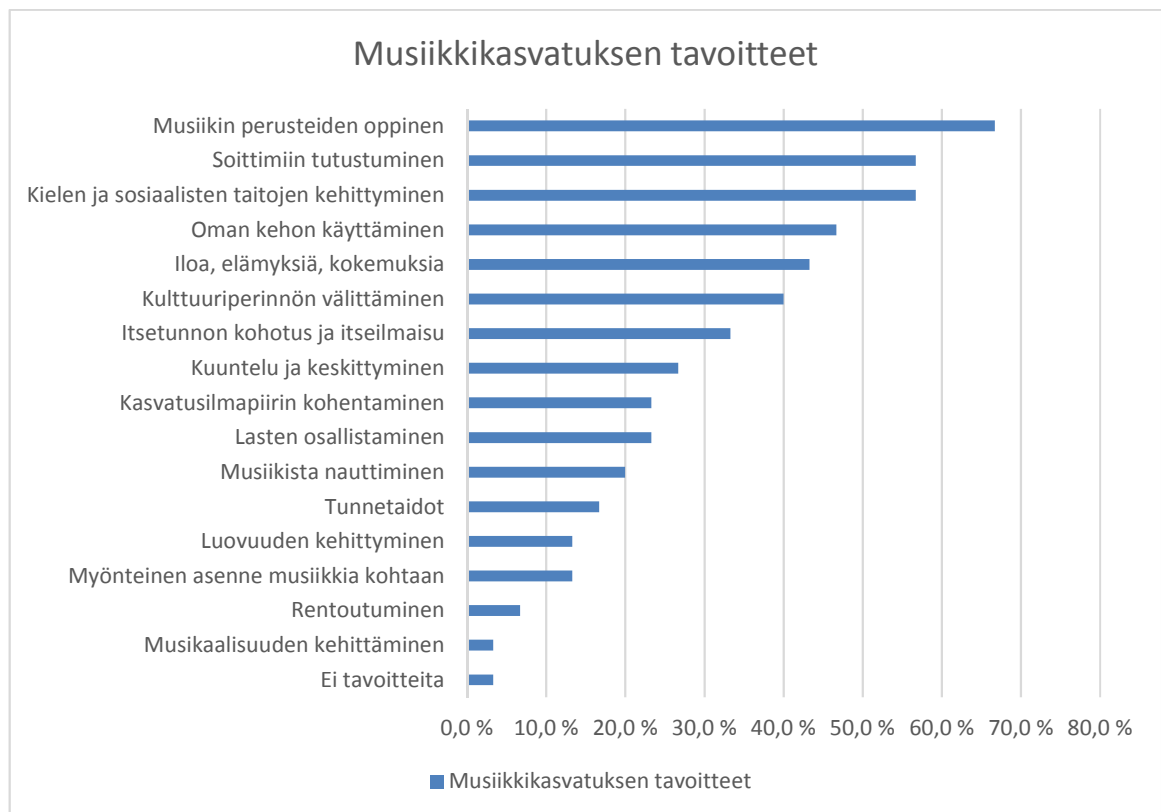
Tutkimukseen osallistujista 96,7 %:lla oli asetettuna tavoitteet ryhmänsä musiikkikasvatukselle eli vain 3,3 % ilmoitti, ettei ole asettanut musiikkikasvatukselle tavoitteita. Kysyimme vastaajilta musiikkikasvatuksen tavoitteista avoimella kysymyksellä. Vastausten perusteella jaottelimme esille nousseet asiat 17 kategoriaan, joihin sijoitimme vastauksissa mainitut tavoitteet. (Kuvio 3.)

Vastaajat mainitsivat keskimäärin viisi tavoitetta musiikkikasvatukselleen. Kolme kategoriaa oli mainittu tavoitteeksi yli puolella vastaajista. Tärkeimmäksi tavoitteeksi nousi musiikin perusteiden oppiminen, jonka mainitsi 66,7 % vastaajista. Musiikin perusteiden oppiminen sisälsi esimerkiksi rytmin, tempon ja melodian tunnistamisen opettelua. Kaksi muuta tavoitetta, jotka oli molemmat mainittu 56,7 %:lla tavoitteeksi, olivat kielen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen sekä soittimiin tutustuminen.

Yli 40 % vastaajista mainitsi myös asettaneensa musiikkikasvatuksen tavoitteeksi oman kehon käyttämisen, ilon, elämysten ja kokemusten tuottamisen sekä kulttuu-

riperinnön välittämisen lapsille. Oman kehon käyttäminen liittyi usein tanssiin tai musiikkiliikuntaan. Kulttuuriperinnön välittäminen oli erilaisten laulujen ja leikkien käyttämistä musiikkikasvatuksen osana.

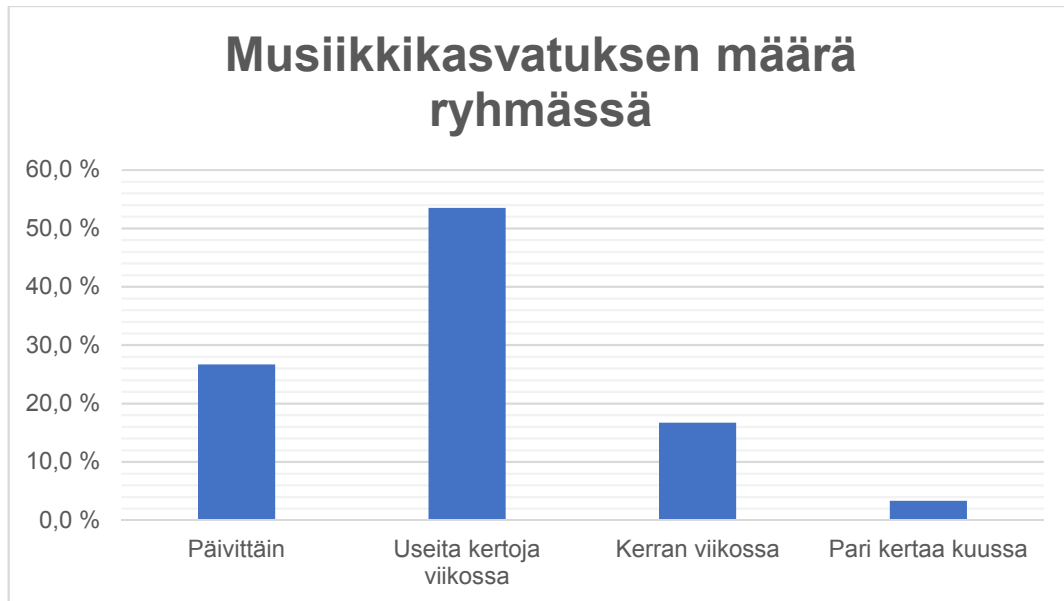
Alle kymmenen prosentin vastausosuuden saivat musikaalisuuden kehittäminen ja rentoutuminen musiikin avulla jo edellä mainitun tavoitteettomuuden lisäksi. Lähes kaikki vastaajat mainitsivat enemmän kuin yhden tavoitteen, mikä kertoo siitä, että musiikkikasvatus on lähes poikkeuksetta tavoitteellista.

Kuvio 3. Lastentarhanopettajien musiikkikasvatukselle asettamat tavoitteet.

6.3 Musiikkikasvatuksen määrä ja toteutustavat

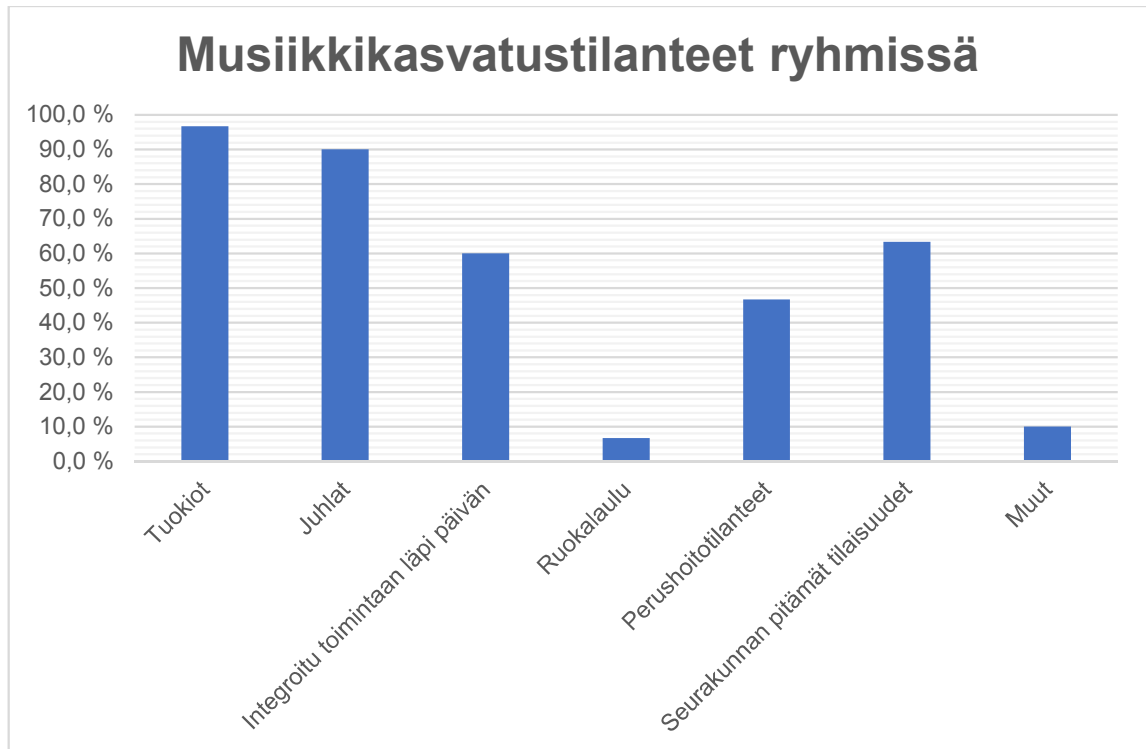
Tutkimukseen osallistuneista lastentarhanopettajista suurin osa piti ryhmässään musiikkikasvatusta vähintään kerran viikossa. Vain 3,3 % ilmoitti pitävänsä sitä vain pari kertaa kuussa. 53,3 % lastentarhanopettajista piti musiikkikasvatusta useita kertoja viikossa. Tämä oli yksittäisistä vaihtoehdoista selvästi valituin. Reilu neljännes eli 26,7 % järjesti musiikkikasvatustoimintaa päivittäin. Kerran viikossa sitä järjesti 16,7 % vastaajista. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Musiikkikasvatuksen määrä ryhmissä.

Erilaiset ohjatut tuokiot olivat yleisin tilanne, jossa musiikkikasvatusta pidettiin. Tuokioita ilmoitti pitävänsä 96,7 % vastaajista. Myös juhlat olivat osana musiikkikasvatusta 90,0 % lastentarhanopettajista. Juhlat ovatkin luonteva kohta musiikkikasvatukselle, sillä useimpiin juhliin kuten jouluun tai pääsiäiseen on tehty lapsille suunnattua musiikkia. Tämä on samalla myös kulttuuriperinnön välittämistä lapsille, vaikka sitä ei erikseen tavoitteeksi ilmoittanutkaan kuin 40,0 %.

Seurakunnat järjestivät tilaisuuksia, jotka sisälsivät musiikkikasvatusta 63,3 %:lla vastaajien ryhmistä. Muita monien mainitsemia musiikkikasvatuksen tilanteita olivat perushoitotilaanteet. 46,7 % lastentarhanopettajista mainitsi ne musiikkikasvatukselliseksi tilanteeksi. 60,0 % vastaajista kertoi integroivansa musiikin toimintaan läpi päivän. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Musiikkikasvatustilanteet ryhmissä.

Musiikkikasvatuksen erilaisia toteuttamistapoja oli käytössä monipuolisesti. Niistä ei ole löydettävissä suurta vaihtelua. Kaikkein yleisimmät näistä olivat laulaminen, soittaminen ja musiikin kuuntelu; 96,7 % lastentarhanopettajista mainitsi nämä musiikkikasvatuksen toteuttamistavoiksi. Loruilun ja rytmittelyn mainitsi tavaksi 90,0 % vastaajista.

Laululeikit olivat vain 6,7 %:n mainitsema tapa toteuttaa musiikkikasvatusta. Kuitenkin on luultavaa, että lähes kaikki niitä käyttävät, mutta he olivat sisällyttäneet sen laulamiseen. Laululeikit olivat eriteltynä jotain muuta –kohtaan. Valmiista vastausvaihtoehdoista vain musiikkisadut olivat käytössä alle puolella vastaajista. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Tavat, joilla musiikkikasvatusta toteutetaan.

Kaikki lastentarhanopettajat, jotka ilmoittivat pitävänsä musiikkikasvatusta päivittäin, kertoivat myös integroineensa sen osaksi toimintaa läpi päivän. Tämä tulos oli odotettava. Heistä kaikki eivät kuitenkaan pitäneet tuokioita osana musiikkikasvatusta. He, jotka pitivät musiikkikasvatusta harvemmin kuin päivittäin, käyttivät kaikki tuokioita musiikkikasvatustilanteena. Niillä 3,3 %:lla, jotka pitivät musiikkikasvatusta pari kertaa kuussa, ainoana musiikkikasvatustilanteena mainittiin tuokiot. Mielenkiintoista on myös se, että heillä, jotka vastasivat pitävänsä musiikkikasvatusta useita kertoja viikossa, oli yli puolella musiikkikasvatus integroituna osaksi päivää. Tämä ei ilmeisestikään siis ole kuitenkaan tullut päivittäiseksi tavaksi.

Laulaminen ja soittaminen olivat käytössä kaikilla niillä lastentarhanopettajilla, jotka pitivät musiikkikasvatusta enemmän kuin kerran viikossa. Päivittäin musiikkikasvatusta pitävillä oli käytössä kaikilla edellä mainittujen lisäksi rytmittely, musiikin kuuntelu, loruilu, tanssiminen, musiikkiliikunta ja aikuisen laulaminen tai hyräileminen lapsille. Harvemmin musiikkikasvatusta pitävillä oli tavoissa enemmän hajontaa, ja etenkin harvemmin mainittujen musiikkimaalauksen ja musiikkisatujen käyttö väheni sen mukaan, mitä harvemmin musiikkikasvatusta oli.

6.4 Uusi varhaiskasvatussuunnitelma

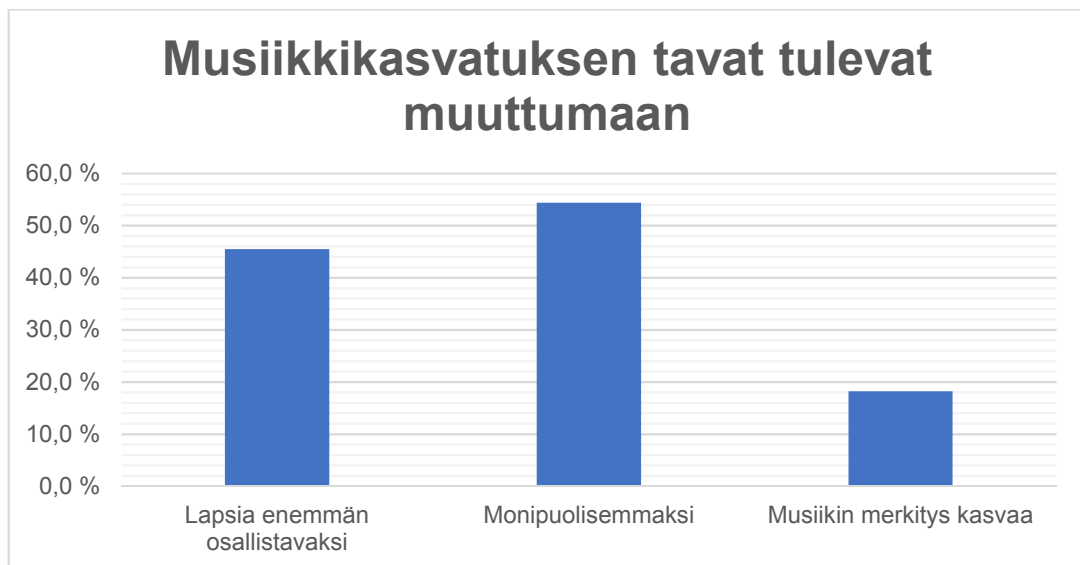
Tutkimukseemme osallistuneista 30,0 % prosenttia kertoi, että uusi varhaiskasvatussuunnitelma muuttaa musiikkikasvatuksen määrää jonkin verran (Kuvio 7). Kysyimme muutoksista avoimella kysymyksellä. 33,3 % kertoi, että musiikkikasvatusta muutetaan uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä säännöllisemmäksi. Tuokioiden vähenemisestä kertoi vastaajista 11,1 % ja musiikkikasvatuksen monipuolisemmaksi muuttumisesta raportoi 22,2 %. Suurimmaksi syyksi vastaajat mainitsivat musiikkikasvatuksen muokkaamisen lasten mielenkiinnon mukaiseksi. Tätä mieltä oli 55,6 % vastaajista. Osallistujista 70,0 % kertoi, että musiikkikasvatuksen määrä ei muutu uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä. Syyksi tähän mainittiin se, että toiminta ryhmässä on jo uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaista.

Kuvio 7. Muutokset määrään.

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma muuttaa musiikkikasvatuksen tapoja jonkin verran 46,7 %:lla vastaajista (Kuvio 8). Kysyimme muutoksista tässäkin avoimella kysymyksellä. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä suurimmaksi muutokseksi määriteltiin tapojen monipuolistuminen. Tätä mieltä oli 54,5 % tutkimukseen osallistuneista. Toiseksi suureksi muutokseksi määriteltiin se, että lapset pääsevät enemmän osallistumaan musiikkikasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Lasten osallistamisen lisäämisestä kertoi 45,5 % vastaajista. Musiikin merkityksen kasvusta varhaiskasvatuksessa raportoi 18,2 % tutkimukseen osallistuneista. 53,3 % vastaajista kertoi, että musiikkikasvatuksen tavat eivät muutu. Perusteluiksi oli tällaisissa

tapauksissa mainittu se, että musiikkikasvatuksen tavat ovat jo uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaiset.

Kuvio 8. Muutokset tapoihin.

6.5 Kokemukset resurssien ja musiikkikasvatuksen määrästä

Tutkimukseen osallistuneista yli puolet, eli 53,3 % kertoi, että heidän ryhmässään soittimia on käytössä aina tarvittaessa. 30,0 % kertoi, että soittimia on tarvittaessa käytössä lähes aina. 16,7 % vastasi, että soittimia on käytössä toisinaan. Suurin osa vastaajista, eli 73,3 % raportoi, että soittimia on käytössä riittävästi. 26,7 % oli sitä mieltä, että soittimia on käytössä liian vähän.

Tutkimuksemme osallistuneista lastentarhanopettajista 70,0 % kertoi, että heidän ryhmässään musiikkikasvatusta on riittävästi. Loput 30,0 % oli sitä mieltä, että musiikkikasvatusta on liian vähän. Aikataulut mainittiin suurimmaksi syyksi musiikkikasvatuksen vähyteen. Näin kertoi 77,8 % vastaajista, joiden mielestä musiikkikasvatusta oli liian vähän ryhmässä. Toiseksi suurimmaksi syyksi mainittiin työkaverit; 22,2 % oli tätä mieltä. Varhaiskasvatussuunnitelmat, koulutuksen vähyden ja sen, että asiaa ei pidetä tärkeänä, syyksi mainitsi 11,1 % lastentarhanopettajista. Varhaiskasvatussuunnitelmien mainitseminen musiikkikasvatuksen määrää estäväksi tekijäksi on mielenkiintoista, sillä varhaiskasvatussuunnitelman ei pitäisi estää musiikkikasvatuksen toteuttamista. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Lastentarhanopettajien nimeät pääsyt liian vähäiselle musiikkikasvatukselle.

6.6 Koulutus

Tutkimukseen osallistuneista lastentarhanopettajista 66,7 % kertoi saaneensa koulutusta musiikkikasvatuksesta. Loput 33,3 % eivät olleet saaneet tähän liittyvää koulutusta. Työnantajan tai kunnan järjestämässä koulutuksessa kertoi käyneensä 56,3 % vastanneista. Musiikkiopiston järjestämiin koulutuksiin kertoi osallistuneensa 18,8 % ja seurakunnan järjestämiin koulutuksiin 12,5 %. Urheiluopiston järjestämiin koulutuksiin oli osallistunut 6,3 % vastaajista. Muun tahon järjestämään musiikkikasvatukseen liittyvään koulutukseen oli osallistunut 56,3 % vastanneista.

Niistä lastentarhanopettajista, jotka pitävät musiikkikasvatusta päivittäin, 62,5 % on saanut koulutusta musiikkikasvatuksesta. Kaikki lastentarhanopettajat, jotka kertovat musiikkikasvatusta olevan pari kertaa kuussa, ovat saaneet koulutusta. Tämä on mielenkiintoista; huolimatta siitä, että nämä lastentarhanopettajat ovat saaneet koulutusta musiikkikasvatuksesta, näyttää siltä, että he eivät kuitenkaan pidä sitä kovin tärkeänä tai eivät varaa sille tarvittavaa aikaa kovin usein.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Musiikkikasvatuksen tulisi olla aina tavoitteellista kuten kaiken muunkin toiminnan varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että kuitenkin kaikkialla ei näin ole. 3,3 % vastanneista ei ilmoittanut minkäänlaisia tavoitteita musiikkikasvatukselle. Vastaajien asettamat tavoitteet musiikkikasvatukselle vastaavat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 42) mainittuja tavoitteita. Varhaiskasvatukselle kentällä on huomioitu uuden varhaiskasvatussuunnitelman määrittelemä viitekehys musiikkikasvatukselle, ja ryhmissä toteutettava musiikkitoiminta vastaa ainakin tavoitteiltaan valtakunnallisia linjoja. Mainitut tavoitteet vastaavat myös laaja-alaisen osaamisen kontekstiin, sillä tavoitteista löytyy kaikki viisi osa-aluetta. Varhaiskasvatuksessa toteutettu musiikkikasvatus antaa lapselle tasa-arvoisen mahdollisuuden musiikin kautta oppimiseen ja itseilmaisuuun. Vastaajien asettamista tavoitteista näkyy, että he ovat tiedostaneet hyvin musiikin merkityksen lapsen kehityksen eri osa-alueisiin.

Lastentarhanopettajien mainitsema musiikkikasvatuksen määrä vastasi käsitystämme siitä. Noin neljännes piti sitä päivittäin, reilu puolet useamman kerran viikossa ja loput harvemmin. Musiikkikasvatuksen, kuten muunkin taidekasvatuksen, tulisi olla lasten saatavilla päivittäin. Kuitenkin noin kolme neljästä vastaajasta ei pidä musiikkikasvatusta päivittäin. Tuloksista ei käy ilmi, onko lapsilla mahdollisuus musiikin kokemiseen päivittäin. Käsityksemme mukaan musiikkia käytetään lepohetkillä lähes jokaisessa päiväkodissa jollain tavalla. Tätä kaikki eivät ole ehkä laskeneet musiikkikasvatukseksi, vaikka se sitä onkin.

Niistä, jotka kokivat musiikkikasvatusta olevan liian vähän, suurimmaksi syyksi nousivat aikataulut. Syyksi tähän mainittiin se, että varhaiskasvatuksessa pitää olla paljon muutakin sisältöä kuin pelkkä musiikki. Ruokosen ja Rusasen (2009, 13–14) mukaan taidekasvatus ja sen myötä musiikkikasvatus voidaan ja kannattaa integroida osaksi kaikkea toimintaa. Näin voidaan yhdistellä oppimisen alueita eheäksi kokonaisuudeksi.

Soittimia oli vaihtelevasti; joissain paikoissa niitä oli riittävästi, toisissa taas ei. Yleisimpiä soittimia olivat erilaiset rytmisoittimet ja rummut. Suurin osa koki, että soittimia on riittävästi käytössä, mutta valitettavaa on, että lähes puolet kertoi, etteivät soittimet ole kuitenkaan aina käytettävissä, kun niitä tarvittaisiin. Ruokosen (2001, 140) mukaan riittävät ja käytettävissä ovat soittimet ovat edellytys laadukkaana musiikkikasvatuksen toteutumiseksi. Varhaiskasvatuksessa pitäisi siis panostaa oppimisympäristöön, koska myös lapset tarvitsevat taiteelliseen kokemukseen laadukkaat välineet.

Musiikkikasvatuksen toteuttamistavat eivät vaihdelleet kovinkaan paljon. Tämä saattaa johtua siitä, että antamamme vaihtoehdot ovat juurtuneita tapoja varhaiskasvatuksessa. Laulamista, soittamista ja musiikin kuuntelua on lähes kaikissa ryhmissä jossain muodossa. Musiikkia käytetään selkeästi monipuolisesti. Erilaiset tavat käyttää musiikkia rakentavat musiikkiympäristöä. Sen luominen on lastentarhanopettajan vastuulla (Ruokonen 2009, 29). Toteuttamistavat eivät kuitenkaan kerro, onko toiminta toteutettu lapsilähtöisesti ja lasten mielenkiinnon mukaisesti.

Suurin osa vastaajista sanoi musiikkikasvatuksensa määrän olevan uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukainen. Niistä, jotka muuttavat musiikkikasvatuksensa määrää, reilu puolet muuttaa sitä lapsilähtöisempään suuntaan. Tällä ilmeisesti haetaan sitä, että musiikkikasvatusta on enemmän silloin, kun lapset sitä haluavat tai se sopii lasten toivomaan teemaan. Myös tapoja haluttiin muuttaa enemmän lasta osallistaviksi. Tavoissa koettiin olevan enemmän muutettavaa kuin määrässä. Suurimmaksi muutettavaksi asiaksi nousi monipuolisuus. Vastauksista nousi esiin myös, että musiikin ja muun taidekasvatuksen merkitystä ei voida väheksyä, vaikka liikunta koetaankin tällä hetkellä tärkeimmäksi.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli toteuttaa tutkimus, jolla voisimme selvittää musiikkikasvatuksen nykytilaa. Totesimme määrällisen tutkimuksen olevan paras keino saada laajalta alueelta tietoa. Tutkimusalueeksemme valikoitui Etelä-Pohjanmaan eteläosa, Pohjois-Satakunta sekä Ylä-Pirkanmaa ja joitain muita pirkanmaalaisia kuntia. Valitsimme nämä, koska ne muodostavat yhtenäisen alueen kolmessa maakunnassa. Halusimme selvittää, minkälaisia tavoitteita musiikkikasvatukselle on asetettu, miten uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vaikuttaa musiikkikasvatukseen sekä miten ja kuinka usein musiikkikasvatusta on ryhmissä.

Tutkimuslupia aloimme kysellä toukokuussa 2017. Lähetimme pyyntöjä luvista vielä kahteen otteeseen elokuun alkupuolella. Silti lupia kertyi vain 12, vaikka pyysimme niitä 19 kunnalta. Aihe ei välttämättä kiinnostanut kaikkien kuntien varhaiskasvatusjohtoa, ja joissain tapauksissa jäi hivenen epäselväksi, lähetimmekö pyynnön edes oikeille ihmisille. Joidenkin kuntien nettisivut olivat epäselvät eikä yhteystietoja ollut kunnolla saatavissa. Lähetimme kyselyt Webropolin kautta 122 lastentarhanopettajalle elokuun lopussa. Vastauksia kertyi ensimmäisen kolmen viikon vastausajan aikana 24. Tämän vuoksi lähetimme kyselyt vielä toisen kerran, jolloin vastauksien kokonaismäärä nousi 30:een. Vastausprosentti jäi alhaiseksi. Tämän vuoksi tutkimuksemme ei ole yleistettävä tai täysin validi. Saimme kuitenkin vastaukset tutkimuskysymyksiimme saamamme tutkimusmateriaalin pohjalta. On vaikeaa sanoa, miksi vastausprosentti jäi näin alhaiseksi. Ehkä aihe ei kiinnostanut tai aikaa vastaamiseen ei löytynyt. Ajankohdalla saattoi olla myös vaikutusta, sillä lähetimme kyselyt toimintakauden alkupuolella ja uusi varhaiskasvatussuunnitelma oli vasta juuri tullut voimaan.

Opinnäytetyömme sai meidät itsemmekin pohtimaan taidekasvatuksen ja musiikin merkitystä varhaiskasvatuksessa. Tutustuimme myös perin juurin uuteen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja pohdimme pedagogista työtettä ja sen merkitystä lastentarhanopettajan työssä. Taidekasvatuksella on merkitystä lapsen kokemismaailmassa ja se auttaa muodostamaan pedagogiikan eheää kokonaisuutta.

Kyselymme sai toivottavasti vastaajat miettimään musiikkikasvatusta ja sen tavoitteita tarkemmin. Ehkä tämä työ tarjoaa myös muillekin mahdollisuuden pohtia omaa suhtautumistaan musiikkikasvatukseen.

LÄHTEET

- Anttila, E. 2001. Tanssi: Kehon leikkiä. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen, Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 76-87.
- Anttila, E. 2009. Tanssii tätien kanssa – luova liikunta ja tanssi varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 16–21.
- Aro, T., Eronen, T., Qvarnström, M., Palmroth, A., Röman, M., Danner, P., Lautamo, T. Jordan-Kilkkä, P., Kokko, J., Leppäsaari, T. & Nieminen, M. 2004. Diagnoosista kuntoutukseen. Teoksessa: T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa, 144–162.
- Costiander, K. & Kola-Torvinen, P. 2015. Uudistuvat varhaiskasvatussuunnitelmat: Missä mennään, varhaiskasvatus? Opetushallitus. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 15.8.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/176017_uudistuvat_varhaiskasvatussuunnitelmat1.pdf
- Darrow, A-A. 2011. Early childhood special music education. [Verkkolehtiartikkeli]. General Music Today 2011 24(28), 28–30. [Viitattu 30.8.2017]. Saatavana: <http://gmt.sagepub.com/content/24/2/28>
- Eisner, E. 1972. Educating artistic vision. Macmillan.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Opetushallitus. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 16.8.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Faktorianalyysi. 2003.. 2.9.2003. [Verkkójulkaisu]. KvantiMOTV [Viitattu: 26.9.2017]. Saatavana: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/faktori/faktori.html>
- Fredrikson, M. 2009. Alle kolmevuotiaan musiikilliset kontekstit. Teoksessa: J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä, (toim.) Musiikkikasvatus: Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME r.y., 131–137.
- Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 26.9.2017]. Saatavana: <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

- Heinonen, S-L. & Suojala, M. 2001. Lapsi elää satua. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen, Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 144–156.
- Hentinen, H. 2009. Taideterapia. Duodecim. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00159&p_teos=onn&p_osio=&p_selaus=10228
- Huusko, H. 2012. Taide ja kulttuuri varhaiskasvatuksessa. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: <http://slideplayer.fi/slide/1905306/>
- Iso-Kuusela, M. 2008. Vanhempien ja päiväkodin ammattilaisten välinen yhteistyö: Yhteen hiileen puhaltamista vai vain kaunis ajatus?. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 16.8.2017]. Saatavana: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19422/URN_NBN_fi_jyu-200812206014.pdf?sequen
- Jäppinen, E. 2006. Kirjasto lasten taidekasvatuksen tukena. Teoksessa: T. Tarkkonen & P. Sassi (toim.) Lapsi ja taide: Puheenvuoroja taidekasvatuksessa. Helsinki. Cosmoprint, 58–64.
- Kalliala, M. & Ruokonen, I. 2009 Kulttuurisen linssin läpi. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 66–70.
- Kari, M. 2012. Pedagogisen johtajuuden toteutuminen varhaiskasvatuksen organisaation eri toimijatasoilla: tapaustutkimus Kuopion kaupungin varhaiskasvatuksen organisaatiosta. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 16.8.2017]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37912/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201205281746.pdf?sequen1ce=1>
- Karlsson, M. 2012. Päiväkotien pienentää syrjäytymisriskiä. [Verkkojulkaisu]. Tesso. [Viitattu: 15.8.2017]. Saatavana: <https://tesso.fi/content/p%C3%A4iv%C3%A4koti-pienent%C3%A4%C3%A4-syrj%C3%A4ytymisriski%C3%A4>
- Korkeamäki, R-L. 2011. Kieli ja vuorovaikutus. Teoksessa: M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino, 42–52.
- Kronqvist, E-L. 2016. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päiv. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–30.

- Kurenniemi, M. 1981. Teoksessa: K. Helakisa. Pallero: Kuvia ja loruja kaikkein pienimmille ja heidän vanhemmilleen. 2. p. Lääkintöhallitus. 12.
- Kytökorpi, P. 2008. Musiikki ja muut taiteet tukemassa esikoulusta ensimmäiselle luokalle siirtymistä. Pro gradu –tutkielma. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 1.9.2017]. Saatavana: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19219/URN_NBN_fi_jyu-200811215888.pdf?sequence=1
- L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki.
- Lapsen oikeuksien sopimus. 1989. [Verkkojulkaisu]. Unicef. [Viitattu 16.8.2017]. Saatavana: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Lastentarhanopettajaliitto. Ei päiväystä. Leikkiä ja oppimisen iloa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 15.8.2017]. Saatavana: [file:///C:/Users/k1401166/Downloads/Leikki%C3%A4+ja+oppimisen+iloa0%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/k1401166/Downloads/Leikki%C3%A4+ja+oppimisen+iloa0%20(1).pdf)
- Lastentarhanopettajan ammattietikka. 2005. [Verkkojulkaisu]. Lastentarhanopettajaliitto. [Viitattu 16.8.2017]. Saatavana: <https://intra.seamk.fi/loader.aspx?id=723edfa7-e552-442a-a8a3-b0fb98846649>
- Lilja-Viherlampi, L.-M. 2008. ”Minunkin sisällä soi!” – Musiikin ja sen parissa toimimisen terapeuttisia merkityksiä ja mahdollisuuksia musiikkikasvatuksessa. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 24. 2. p. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Lipponen, L. 2016. Tutkivaoppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 31–38.
- Lyytinen P, Eklund K & Laakso M-L. 2003. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissään. 1–6 p. Porvoo: WSOY, 40–65.
- Menetelmien tyyppejä ja soveltuvan menetelmän valinta. 2.9.2003. [Verkkojulkaisu]. KvantiMOTV. [Viitattu: 26.9.2017]. Saatavana: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/menetelma/menetelmatyypit.html>
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2010. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Pedatieto.
- Mitä lastentanssi on?. 2014. [Verkkojulkaisu]. Hannele Suomalainen Balettikoulu. [Viitattu: 5.9.2017]. Saatavana: <http://www.balettikoulu.net/mita-lastentanssi-on-2/>

- Musiikkileikkikoulut. 2007. Musiikinopetus Suomessa. [Verkkojulkaisu]. Suomen musiikkioppilaitostenliitto. [Viitattu: 5.9.2017]. Saatavana: <http://www.musiikinopetus.fi/fi/opiskelu/musiikkileikkikoulut>
- Opettajien ammattijärjestö. 2014. Varhaiskasvatus – Jokaisen lapsen oikeus. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 15.8.2017]. Saatavana: https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiejL2KvtjVAhUGYpoKHRVtBvY-QFghGMAM&url=http%3A%2F%2Fcontent.oaj.fi%2Fcs%2Fidcplg%3FidcService%3DGET_FILE%26dDocName%3DOAJUCM2OAJLOCA059917%26RevisionSelectionMethod%3DLatestReleased&usq=AFQjCNHfPIBY2i7filJlx0cwf-1Mdg3b6g
- Opetushallitus. 2017. Materiaali 1. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 16.8.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/183036_2.5.2017_Osa_1.pdf
- Opetushallitus. [Ei päiväystä]. [Verkkosivu]. [Viitattu: 7.11.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus
- Otos ja otantamenetelmät. 2.9.2003. [Verkkojulkaisu]. KvantiMOTV. [Viitattu: 26.9.2017]. Saatavana: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/otos/otantamenetelmat.html>
- Pentikäinen, L. 2006. Kuvataidekasvatuksen poluilla. Teoksessa: T. Tarkkonen & P. Sassi (toim.) Lapsi ja taide: Puheenvuoroja taidekasvatuksessa. Helsinki. Cosmoprint, 27–35.
- Pusa, T. 2009. Taide kestää elämän – taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 71–77.
- Pääjoki, T. 2016 Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päiv. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–121.
- Rajala, J. 2016. Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 4.9.2017]. Saatavana: <https://prezi.com/cs8sg3q9gouq/musiikkikasvatus-varhaiskasvatuksessa/>
- Rodd, J. 2006. Leadership in early childhood. 3rd. edition. Maidenhead: Open University Press.

- Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 10–15.
- Ruokonen, I. 2000. Musiikki lapsen minuuden vahvistajana ja maailman rakentajana. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen. Elämysten alkupolulla: Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Tampere: Tammer-Paino Oy, 73–84.
- Ruokonen, I. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen. Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-Paino Oy, 120–133.
- Ruokonen, I. 2006. Taide lapsen elämänilmauksena – Musiikin näkökulma. Teoksessa: T. Tarkkonen & P. Sassi (toim.) Lapsi ja taide: Puheenvuoroja taidekasvatuksessa. Helsinki. Cosmoprint, 11–19.
- Ruokonen, I. 2011. Musiikin monet kielet. Teoksessa: M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino, 62–69.
- Ruokonen, I. 2016. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päiv. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 124–137.
- Schulman, M. 2013. Lasten sosiaalisen ja tunne-elämän kehityksen ja sen ongelmien arvioinnista psykologin työssä. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: http://www.psyli.fi/files/876/Marja_Schulman.pdf
- Sinkkonen, J. 2002. Leikkiä vakavilla asioilla. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2009. Musiikki – yhtä aikaa yksilöllistä ja jaettua. Teoksessa: J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus: Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen Musiikkikasvatusseura – FISME r.y., 289–297.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114371/Opp200414.pdf?sequence=1>
- Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 40–44.

- Varhaisiän musiikkikasvatus. 2007. Musiikinopetus Suomessa. [Verkkajulkaisu]. Suomen musiikkioppilaitostenliitto. [Viitattu: 5.9.2017]. Saatavana: http://www.musiikinopetus.fi/fi/jarjestelma/varhaisian_musiikkikasvatus
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Tampere: Opetushallitus.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- Vilko-Riihelä, A & Laine, V. 2005. Mielen maailma: Kehityspsykologia. Helsinki: WSOY.
- Vilman, S. 3.3.2016. Kirjoja lukeva teini osaa jopa 70 000 sanaa – Nuori, joka ei lue, 15 000 sanaa. [Verkkoartikkeli]. YLE. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-8711651>
- Whalley, M. and the Pen Green Centre Team. 2001. Involving Parents in their Children's Learning. London: Chapman.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupahakemus

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Kyselylomake

Liite 1. Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Hakijan tiedot

Nimi: Maarit Kankaisto Mirva Nieminen	Puhelinnumero: [REDACTED]	Sähköpostiosoite: maarit.kankaisto@seamk.fi mirva.nieminen@seamk.fi
Katuosoite: [REDACTED]	Postinumero: [REDACTED]	Postitoimipaikka: [REDACTED]
Oppilaitos Seinäjoen ammattikorkeakoulu	Hakijan tehtävä/virka-asema: opiskelija	

Lyhyt kuvaus tehtävästä tutkimuksesta

Tutkimuksen nimi: Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa (alustava)	
Tutkimuksen aihe: Tutkimme varhaiskasvatuksen musiikkikasvatuksen muotoja, määrää ja tavoitteita eri paikkakunnilla Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Satakunnassa ja Pirkanmaalla.	Tutkimuksen aikataulu: Kyselytutkimus suoritetaan elosyyskuun 2017 aikana.
Tutkimuksen aineisto ja tutkimusmetodi: Tutkimus on määrällinen tutkimus. Aineistona on Webropol-kyselyn tulokset.	

Tutkimuskohteen kuvaus:

Kysely suuntautuu osalle kunnan lastentarhanopettajista. Lastentarhanopettajat valitaan satunnaisotoksella.

Päiväys ja hakijan allekirjoitus

Paikka ja päivämäärä: Seinäjoella, 30 . 5 . 2017	Allekirjoitus: [REDACTED] Mairit Kankaisto Mirva Nieminen
---	--

Tutkimusluvan myöntäminen

☒ Tutkimuslupa myönnetään	☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä
---	--

Lisätiedot:

Päätäjän nimi:	Paikka ja päivämäärä:	Allekirjoitus:
----------------	-----------------------	----------------

Liite 2 Saatekirje

Hei!

Olemme neljännen vuoden sosionomiopiskelijoita Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Olemme tekemässä opinnäytetyötä musiikkikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Pyrimme opinnäytetyöllämme kuvaamaan musiikin roolia varhaiskasvatuksessa ja kyselytutkimuksella selvittämään lastentarhanopettajien kokemuksia musiikkikasvatuksesta. Tutkimuksessa on mukana kymmenkunta kuntaa Etelä-Pohjanmaalta, Pohjois-Satakunnasta ja Pirkanmaalta.

Tutkimus toteutetaan Webropol-kyselynä. Linkki kyselyyn löytyy sähköpostin lopusta. Vastaamiseen kuluu noin 10 minuuttia.

Jokaisen vastaus on tärkeä tutkimuksen onnistumisen kannalta, sillä etenkin pienemmillä paikkakunnilla yhdenkin vastauksen puuttuminen voi vääristää tutkimustuloksia. Vastaukset käsitellään anonyymisti eikä ketään voida vastausten perusteella tunnistaa. Vertailemme vastauksia maakunnan perusteella.

Toivomme, että vastaatte kyselyyn 10.9.2017 mennessä.

Mikäli teillä herää jotain kysyttävää, ottakaa yhteyttä!

Yhteistyöterveisin;

Maarit Kankaisto & Mirva Nieminen

maarit.kankaisto@seamk.fi

mirva.nieminen@seamk.fi

Liite 3 Kyselylomake

<https://www.webpolsurveys.com/Preview/PreviewQuestions.aspx?noc...>

Musiikkikasvatuskysely

1. Paikkakunta: *

2. Ikä vuosina: *

3. Ammatinimike: *

4. Työvuodet lastentarhanopettajana *

- Alle 5 vuotta
- 5-9 vuotta
- 10-14 vuotta
- 15-19 vuotta
- Yli 20 vuotta

5. Mitkä ovat ryhmäsi musiikkikasvatuksen tavoitteet? *

6. Kuinka usein musiikkikasvatusta on ryhmässäsi? *

- Päivittäin
- Useita kertoja viikossa
- Kerran viikossa
- Pari kertaa kuussa
- Kerran kuussa
- Harvemmin
- Ei koskaan

7. Miten musiikkikasvatus näkyy arjessanne? *

Voit valita useita vaihtoehtoja

<https://www.webpolsurveys.com/Preview/PreviewQuestions.aspx?noc...>

- Tuokiot
- Juhlat
- Integroitu toimintaan läpi päivän
- Ruokalaulu
- Perushoitotilanteet
- Seurakunnan pitämät tilaisuudet
- Jotenkin muuten, miten?

8. Miten musiikkikasvatus näkyy ryhmässäsi? *

Voit valita useita vaihtoehtoja

- Laulaminen
- Soittaminen
- Rytmittely
- Musiikin kuuntelu
- Loruilu
- Tanssi
- Musiikkimaalaus/-piirustus
- Musiikkisadut
- Musiikkiliikunta
- Aikuinen laulaa/hyräilee lapsille
- Muuta, mitä?

9. Mitä soittimia ryhmässäsi on käytössä? *

10. Onko käytössä soittimia tarvittaessa? *

- Kyllä, aina
- Kyllä, lähes aina
- Kyllä, toisinaan
- Ei

11. Onko soittimia mielestäsi riittävästi käytössä? *

- Kyllä
- Ei, liian vähän
- Ei, liian paljon

12. Onko musiikkikasvatusta mielestäsi ryhmässäsi riittävästi? *

- Kyllä
- Ei, liian vähän
- Ei, liian paljon

14. Oletko saanut koulutusta musiikkikasvatukseen liittyen? *

- Kyllä
- En

15. Jos vastasit kyllä, mihin koulutuksiin olet osallistunut?

--

16. Koulutus on mielestäni ollut hyödyllistä työni kannalta.

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- En osaa sanoa
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä

17. Kuka on vastuussa musiikkikasvatuksen suunnittelusta ryhmässäsi? *

Voit valita useita vaihtoehtoja.

- Ryhmän lastentarhanopettaja
- Lastenhoitaja/ohjaaja
- Yhteistyössä

18. Kuka on vastuussa musiikkikasvatuksen toteutumisesta ryhmässäsi? *

Voit valita useita vaihtoehtoja.

- Ryhmän lastentarhanopettaja
- Lastenhoitaja/ohjaaja
- Esimies

19. Muuttaako uusi varhaiskasvatussuunnitelma ryhmäsi musiikkikasvatuksen määrää? *

- Kyllä, paljon
- Kyllä, jonkin verran
- Ei

20. Miksi?

<https://www.webpolsurveys.com/Preview/PreviewQuestions.aspx?noc...>

21. Muuttaako uusi varhaiskasvatussuunnitelma ryhmäsi musiikkikasvatuksessa käytettäviä tapoja? *

esim. laulaminen, rytmittely jne.

- Kyllä, paljon
- Kyllä, jonkin verran
- Ei

22. Miksi?

